

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA SPOLEČENSKÝCH VĚD

**Proměny současné české rodiny z pohledu
matek**

Diplomová práce

České Budějovice 2011

Vedoucí práce:

Mgr. Marek Šebeš, Ph.D.

Vypracovala:

Lenka Majerová

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci s názvem „Proměny současné české rodiny z pohledu matek“ vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích, dne 20. 4. 2011

.....
Lenka Majerová

Děkuji vedoucímu své diplomové práce Mgr.Marku Šebešovi, Ph.D., za odborné vedení, připomínky a rady při psaní této diplomové práce.

Anotace

Diplomová práce Proměny současné české rodiny z pohledu matek se věnuje zásadním změnám, kterými dnešní rodiny prošly a prochází, a názorům matek na současnou proměňující se rodinu. Teoretická část práce se zabývá historií a současným stavem českých rodin. V této části jsem čerpala z publikací reflektující vývoj české rodiny, ze sociologických koncepcí vymezující základní proměny rodiny a ze sociologických studií zabývajících se aktuálními trendy v rodinném životě. Empirická část práce je postavena na kvalitativním sociologickém výzkumu, který se snaží ukázat, jak dnešní matky pohlíží na proměny současné české rodiny. Mezi hlavní témata rozhovorů bylo zařazeno nesezdané soužití, fenomén singles a bezdětné páry, svobodné matky a otcové na rodičovské dovolené.

Annotation

My diploma thesis „The changes of a current Czech family from the mothers' point of view“ deals with turning points in today's families and mother's opinions on a current changing family. The theoretical part deals with the history and current state of Czech families. In this part I drew from the publications reflecting the evolution of Czech family, sociological conceptions delimiting the basic changes of family and sociological studies dealing with current trends in a family life. The empirical part of the diploma thesis is based on a qualitative sociological research which tries to show the current mothers' attitude to the changes of current Czech family. The main topics of the interviews are cohabitation, the phenomenon singles and childless couples, single mothers, and fathers taking care of their children.

Obsah

Úvod.....	8
-----------	---

I. Teoretická část

1 Rodina.....	10
1. 1 Definice rodiny.....	10
1. 2 Funkce rodiny.....	11
1. 3 Postavení žen v rodiny.....	12
2 Vývoj rodiny.....	15
2.1 Pravek.....	15
2. 2 Starověké Řecko a Řím.....	15
2. 3. Středověk.....	16
2. 4 Novověk.....	18
2. 5 Vývojové formy rodiny.....	19
2. 5. 1 Tradiční rodina.....	19
2. 5. 2 Moderní rodina.....	20
2. 5. 3 Postmoderní rodina.....	22
2. 6 Současnost.....	23
2. 6. 1 Česká rodina ve 20. století.....	23
2. 6. 2 Současná rodina.....	24
3 Nové formy partnerského a rodinného soužití.....	28
3. 1 Nesezdané soužití.....	28
3. 1. 1 Manželství versus nesezdané soužití.....	29
3. 1. 2 Nové formy partnerského soužití.....	29
3. 1. 3 Faktory ovlivňující vznik nesezdaného soužití.....	31
3. 2 Singles.....	33
3. 2. 1 Singles muži a singles ženy.....	34

3. 2. 2 Bezdětnost.....	35
3. 3 Svobodné matky.....	36
3. 4 Otcové na rodičovské dovolené.....	38
3. 4. 1 Pro a proti.....	39
3. 4. 2 Jací jsou otcové na rodičovské dovolené.....	41
3. 5 Shrnutí.....	43

II. Výzkumná část

4. Proměny rodiny z pohledu matek.....	44
4. 1. Úvod do problému a cíl výzkumu.....	44
4. 2. Kvalitativní výzkum.....	45
4. 3. Technika sběru dat.....	46
4. 4. Volba výzkumného vzorku.....	46
4. 5. Charakteristika výzkumného vzorku.....	47
4. 6. Výzkumné prostředí a časové rozvržení.....	50
4. 7. Zpracování údajů.....	50
4. 8. Analýza dat.....	52
4. 8. 1. Kategorie: Rodina.....	52
4. 8. 2. Kategorie: Formy soužití.....	55
4. 8. 3. Kategorie: Trendy v rodině.....	62
Závěr.....	69
Resumé.....	71
Použitá literatura.....	73
Přílohy.....	78

Úvod

Pro svou diplomovou práci jsem si vybrala téma Proměny současné české rodiny z pohledu matek. Toto téma jsem si zvolila, protože je mi jako ženě, která by chtěla za pár let založit svou vlastní rodinu, velmi blízké. Já osobně se nyní nacházím ve fázi nesezdaného soužití a manželství je pro mne otevřenou kapitolou. Matky jsou podle mého názoru tím důležitějším článkem rodiny, a proto bych ve své práci ráda zjistila, jaké jsou jejich názory na měnící se současnou českou rodinu.

Dnešní rodina se v mnohém vymyká tradičním normám a zastaralým názorům lidí, kteří si nechtějí připustit, že spolu se stále proměňující se společností dochází ke změnám i v rodinném soužití.

V minulosti byla rodina omezována křesťanstvím, které přinášelo mnoho zákazů, jako například zákaz rozvodu nebo zákaz předmanželského styku. Po mnoha letech strávených v těchto poutech, došlo k uvolnění prostřednictvím sekularizace a rodinný život se začal vyvíjet podle individuálních představ mladých lidí.

V současné době dochází k rozvoji nových alternativních forem rodinného i partnerského soužití. Lidé, jejichž snem není manželství, volí cestu nesezdaného soužití či životní styl singles, někdy spojovaný s dobrovolnou bezdětností. Novinkou na poli rodinného života jsou otcové na rodičovské dovolené a matky v roli živitelky. V posledních letech dochází také k rozšíření neúplných rodin, v jejichž čele stojí většinou svobodné matky.

Cílem mé práce je analyzovat postoje současných matek k měnícím se formám rodiny. Záměrně jsem si pro svůj výzkum vybrala matky z různých forem rodinného soužití. Jednalo se o svobodné matky, matky žijící v nesezdaném soužití a matky manželky.

Diplomová práce je členěna do čtyř kapitol. Teoretickou část tvoří tři kapitoly a poslední čtvrtá kapitola je částí empirickou.

V teoretické části jsem vycházela z analýzy odborné literatury zabývající se historickým vývojem české rodiny a ze sociologických studií popisujících současné trendy v rodině.

První kapitola je věnována vymezení pojmu rodina a jejích základních funkcí. A dále charakterizuje matky z pohledu měnící se doby.

Druhá kapitola nás seznamuje s historickými proměnami rodiny od pravěku až po současnost. Jsou zde vymezeny tři základní vývojové formy rodiny – tradiční, moderní a postmoderní.

Třetí kapitola je orientována na nové alternativní formy partnerského a rodinného soužití. Hlavní důraz je kladen na nesezdaná soužití, životní styl singles, svobodné matky a otce na rodičovské dovolené.

Čtvrtá kapitola analyzuje pohled našich matek na současné proměny rodiny. V empirické části jsem použila metodu kvalitativního výzkumu, který byl proveden technikou polostrukturovaných rozhovorů, jež byly podkladem pro výzkumné šetření.

V této kapitole jsou zahrnuty stanovené cíle a výzkumné otázky, charakteristika výzkumného vzorku a použité výzkumné metody a vlastní výzkumné šetření. Na závěr je uvedeno shrnutí poznatků vyplývajících z výpovědí matek o proměnách současné rodiny.

I. Teoretická část

1 Rodina

„Rodina je uměleckým dílem, které se neustále vyvíjí a proměňuje. Je místem, kde se rodí a utvářejí mezilidské vztahy.“ (Schaefferová, 1995)

1. 1 Definice rodiny

Kdybychom chtěli najít univerzální a jednotnou definici rodiny, tak by se nám to nejspíš nepodařilo, protože každý sociolog na tuto primární sociální skupinu nahlíží jinak.

Sociologický slovník považuje rodinu za *„institucionalizovaný sociální útvar nejméně tří osob, z něhož část členů je vzájemně spojena pokrevním nebo adoptivním, sociálním vztahem rodič – dítě, druhá část vztahem matka – otec, třetí část, která se vždy nutně nemusí objevovat, vztahem pokrevním nebo adoptivním sourozenectvím, všichni vztahem příbuzenským v sociálně sankciovaném více či méně trvalém sociálním vztahu.“ (Geist, 1992: 344)*

V podobě stručnější definice nahlíží na rodinu Jandourek, který ji vystihuje jako *„formu dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnující přinejmenším rodiče a děti.“ (Jandourek, 1993: 115)*

Ivo Možný vymezuje rodinu v širším pojetí jako *„institucionální zajištění lidské reprodukce, legitimní v dané společnosti.“ (Možný, 1999: 99)*

Základem rodiny je podle Stašové dyadický pár – muž a žena, tj. forma manželství nebo partnerství. *„Rodina je tedy postavena na partnerství osob opačného pohlaví, které má trvalejší ráz, a na příbuzenství. Výchozím znakem rodiny je existence nejméně jednoho dítěte bez zřetele na jeho věk.“ (Kraus, Poláčková, 2001: 78)*

Rodinu lze také vidět jako prostředí, kde jedinec prochází prvními fázemi socializace. Mezi klíčové role rodiny patří mechanické společenské dědění návyků,

stereotypů, hodnot a norem chování nutných pro život mezi lidmi. (Bauman, 1966: 181)

Socializace dětí v rodině je důležitá pro osobnostní a sociální rozvoj, integraci do rodiny a formování primární skupinové identity. V dnešní době však na děti působí i jiní socializační činitelé, například masová média, kteří vytvářejí protikladné socializační tlaky.

(Kraus, Poláčková, 2001: 81)

1. 2 Funkce rodiny

Rodina jakožto malá sociální skupina založená na manželských nebo příbuzenských vztazích, společném životě a vzájemné morální odpovědnosti zabezpečuje úkoly jak společenského, tak individuálního charakteru prostřednictvím svých funkcí. (Brtníková, Šedivý, 1985: 223)

Mezi základní funkce rodiny zařazuje Buriánek (2003: 102) tyto:

„biologicko – reprodukční funkce“ - má význam jak pro společnost jako celek, tak pro jedince, kteří rodinu tvoří.

„ekonomická funkce“ – v minulosti byla rodina vymezována jako výrobní jednotka, dnes tato funkce zajišťuje materiální zabezpečení rodiny.

„socializační a akulturační“ – rodina by měla zajistit předání kulturních a společenských norem a hodnot chování. V rodině dochází ke kulturnímu přenosu tradic a zvyků a zvláště významné je osvojení jazyka, základního prostředku komunikace.

„emocionální“ – jedná se o uspokojování citových potřeb, o vědomí jistoty a vzájemné podpory.

Z hlediska toho, jak je rodina schopná své funkce plnit, rozlišujeme rodinu funkční, afunkční a dysfunkční. Funkční rodina je rodina plnící všechny své základní funkce. V rodině afunkční dochází k poruchám plnění jedné nebo více funkcí, ale život rodiny tím není vážněji ohrožen. Třetím případem je rodina dysfunkční, kde dochází k rozkladu rodiny a socializační vývoj dětí je narušován. (Kraus, Poláčková, 2001: 79)

Základem šťastné a funkční rodiny je prvek trvalosti. Lidská rodina jako sociální instituce, v níž člověk dlouho fyzicky i psychicky vyzrává, musí tento prvek trvalosti obsahovat k zajištění relativního blahobytu. (Možný, 1999: 99)

V průběhu historického vývoje docházelo k proměnám rodiny a tedy k proměnám i jejích funkcí. Vznikaly buďto úplně nové funkce nebo se měnil pouze jejich obsah. Některé funkce přebíral v moderní společnosti stát a některé zanikly úplně. Jedinou nejstarší funkcí, která nikdy nevytizela, byla funkce reprodukční zajišťující udržení lidského rodu. (Klabouch, 1962: 9)

Jak je vidět, rodinu lze definovat hned několika způsoby, avšak to nejdůležitější lze shrnout následovně: Rodina je založena na partnerství muže a ženy, kteří mají jedno nebo více dětí, jejichž vztah je pokrevního či adoptivního rázu. Mezi hlavní úkoly rodiny patří plnění základních funkcí potřebných k uspokojování potřeb všech členů rodiny. Nejdůležitější funkcí rodiny je reprodukce nezbytná pro zachování lidského rodu.

1. 3 Postavení žen v rodině

Základ mé diplomové práce tvoří názory matek na proměňující se současnou rodinu, a proto bych neměla opomenout změny týkající se postavení žen v rodině.

V pravěku, kde převažoval matriarchát, byly matky pokládány za hlavu rodiny. Jejich dominantní postavení bylo podmíněno schopností plodit děti a tím zajišťovat pokračování rodu. Význam ženského těla dokládají sošky Venuše, které symbolizují ženu jako dárkyni veškerého života. Ženy si však své vedoucí postavení neudržely dlouho, díky rozvoji zemědělství, řemesel a vojenství¹ se začal prosazovat patriarchát, což znamenalo vedoucí pozici muže v rodině a dědickou posloupnost v mužské linii. (Klabouch, 1962: 17-21)

Ve středověku lze postavení ženy vůči muži charakterizovat jako nerovnocenné. Hlavní úlohou ženy byla péče o domácnost a děti. Muž byl živitelem rodiny a žena mu do jeho záležitostí nezasahovala. (Giddens, 1999: 160) V těchto dobách ženy neměly žádná práva, měly pouze povinnosti, mezi něž byla řazena i absolutní věrnost svému muži.

¹ Období, kdy muži přebírají výsadní postavení v rodině, se u nás datuje zhruba od poloviny 3. tisíciletí př.n.l., tedy v době bronzové a starší době železné. (Klabouch, 1962: 17)

Novověk však přinesl značné změny týkající se zrovnoprávnění žen jak ve společnosti, tak i v rodině. Hnutí za ženskou emancipaci se začalo formulovat v roce 1791, kdy hlavní představitelka feminismu, Olympie de Bourges, vydává v Paříži spisek „Práva ženy a občanky“. *„Žádá se v něm naprostá rovnost žen a mužů před zákonem a mj. i právo na zcela svobodnou volbu manželského partnera, určenou pouze citovou náklonností.“* (Matoušek, 1997: 28) Boj žen za svá práva probíhal dlouho a musel překonat mnohá úskalí, ale nakonec se ženy dočkaly úspěchů jako například právo žen na účasti ve volbách.

Na přelomu 19. a 20. století ženy pronikají na trh práce a muž přestává být jediným živitelem rodiny. Ve veřejném prostoru dochází ke stírání rozdílů mezi muži a ženami. (Matoušek, 1997: 29)

Od 20. století až do současnosti se život žen výrazně změnil. Za hlavní průlom je považována hormonální antikoncepce, která jim dala možnost regulovat svou reprodukci. Díky tomu se ženy staly svobodné a nezávislé na mužích. (Možný, 1999: 110)

O dnešní době by se dalo říci, že postavení žen v rodině je ve většině soužití rovnoměrné, což dokazuje i fakt, že stále přibývá otců, kteří jsou ochotni zůstat doma s dětmi na rodičovské dovolené a nechat své ženy budovat kariéru. Samozřejmě existují stále muži chápající své postavení v rodině jako tradičně dominantní a ženu považují jen za hospodyně a pečovatelku. V tomto případě ale záleží pouze na ženách, zda tuto roli chtějí snášet či nikoli, protože dnes má každý právo na to, zvolit si svůj život.

Tradiční role matky v rodině je spojována se starostí o domácnost a výchovou dětí, někdy také s vytvářením pozitivního emočního klimatu. Role matky přináší většině žen uspokojení a radost, ale i přes všechna pozitiva se jedná o velmi časově i psychicky náročnou práci. Právě celodenní péče o dítě ženám znemožňuje věnovat se jiným aktivitám či oblíbeným zábavám.

Navíc současná společnost nebere mateřství jako prestižní práci, naopak péče o dítě a domácnost je chápána jako cosi podřadného, což některým ženám může sebrat iluze o šťastném mateřství. (Fojtíková, 2010: 9)

Naštěstí má v současnosti žena na výběr, zda chce založit rodinu či nikoli, a nemusí v tomto ohledu spoléhat na muže. V dnešní době si žena může vybrat mezi kariérou, zálibami, cestováním či mateřstvím a pořadí těchto věcí si určuje sama.

2 Vývoj rodiny

Jestliže chceme hovořit o proměnách současné české rodiny, měli bychom si nejprve uvědomit hlavní změny, kterými procházela rodina v předešlých staletích a tisíciletích.

2.1 Pravěk

Chceme-li se touto problematikou zabývat od nejstarších kořenů, měli bychom začít v době kamenné, kdy existovaly tzv. rody. Ty plnily funkci rodiny a uvnitř těchto seskupení vznikaly první formy manželství – skupinové manželství, jež byly založeny pouze na sexuální bázi. V těchto rodech existovala velká promiskuita, tím pádem u většiny dětí nebyl znám otec. Jednalo se tedy o soustavu mateřského příbuzenství, která trvala i v době vzniku párového manželství – tzv. matrilokálního manželství, kdy muž přicházel žít do rodu ženy.

(Klabouch, 1962: 13-16)

Ženský princip, projevující se především rozením dětí a péčí o ně, byl posvátný. Rodiny byly v této době malé. Žena měla většinou jen jedno dítě, protože se stále cestovalo. Až po neolitické revoluci² probíhající zhruba kolem roku 8000 př.n.l. se lidé usadili a postavení mužů se zlepšilo rozvojem řemesel, vojenství a obchodu. „*Kultura žen byla postupně vyvrácena agresivnější válečnou kulturou mužů.*“ (Matoušek, 1997: 21)

2.2 Starověké Řecko a Řím

Nejstarší kořeny evropské rodiny leží na jihu Evropy v Řecku a v Římě, kde byl položen základ rodinného práva, a na severu u germánských kmenů, které kladly důraz na individualismus a bilaterální systém příbuzenství. (Goody, 2006: 11)

Ve starověkém Řecku a Římě měl hlavní slovo muž. Podřízenost ženy zde byla zřejmá, avšak i žena měla určitou volnost. Mohla se pohybovat na veřejnosti

² Neolitická revoluce znamenala přechod od společnosti lovců a sběračů ke společnosti založené na zemědělství. Z kočovného životního stylu přešli lidé na usedlejší způsob života, kdy pěstovali obilniny a došlo i k domestikaci divokých zvířat. V zemědělství bylo zapotřebí nových nástrojů jako například motyky nebo srpy, jejichž výrobním zdrojem byl kámen. Postupně se také začala rozvíjet keramika. (Janák)

bez doprovodu a účastnit se rozmluv. Většinou ale raději zůstávala doma, pečovala o řádný chod domácnosti a obchůzky za ní obstarával otrok. Muž pobýval doma jen zřídka a sexuální styk omezoval pouze na nutnou reprodukci, protože slast mu byla poskytována od jeho konkubín. Měl právo se s ženou rozvést tehdy, když byla neplodná nebo se dopustila nevěry. Naopak ženy mohly požádat rozvod jen v případě prokázaného týraní od manžela. Římané si rodiny cenili natolik, že ji dokonce ve svém prvním právním kodexu, v tzv. Dvanácti deskách, označili za základní jednotku společnosti. (Matoušek, 1997: 22-23)

Plnohodnotné manželství bylo možné pouze mezi řádnými římskými občany, protože klasické římské právo neumožňovalo manželství mezi otroky. (Klabouch, 1962: 36)

V Římě existovaly i tzv. komplexní rodiny, jež vznikaly po smrti jednoho z manželů a následným novým sňatkem. Ti, kteří nechtěli po smrti druhá vstoupit do manželství, byli potrestáni. V těchto dobách byly povoleny i příbuzenské sňatky a adopce, ale nemělo to dlouhého trvání, protože po nástupu křesťanství bylo vše zrušeno. (Goody, 2006: 33)

V římských rodinách neměly lehký osud čerstvě narozené děti, které buď byly předem nechtěné nebo určitým způsobem postižené. Jejich matky je bez milosti vhodily do římské řeky Tibery nebo v lepším případě odložily na veřejném tržišti či v klášteře, kde měly alespoň šanci na přežití. (Machálek)

2. 3 Středověk

Slovanská rodina usídlující se na našem území kolem 5. století byla patriarchální. Mužům byla povolena polygamie, avšak ženy byly za cizoložství trestány smrtí, znetvořením pohlavních orgánů či prodáním do otroctví. Doloženo je také tzv. snachočestvo, sňatek vykonaný otcem ženicha, který s ženou žil do té doby než jeho syn dospěl. (Matoušek, 1997: 25)

Způsob rodinného života byl charakterizován společenskou třídou. Lidé se řadili do stavu šlechty, duchovenstva nebo poddaných. Představitelé šlechty uzavírali sňatky mezi sebou hlavně z majetkových důvodů a mohli zasahovat do sňatků svých poddaných.

(Klabouch, 1962: 80)

Středověká rodina se v mnohém podobala antické. Je to zřejmé ve vedoucím postavením muže, v oddělené roli muže a ženy, v necitelnosti k nenarozeným a čerstvě narozeným dětem a ve vázanosti rodiny na majetek. (Matoušek, 1997: 27)

Uzavírání sňatků v českých zemích bylo od 11. století svěřeno křesťanské církvi. S jejím nástupem došlo v rodinném životě k velkým změnám. Katolická církev prosazovala manželské zásady jako například omezení mužova sexuálního styku na jednu ženu, zákaz předmanželských styků, povinnost věrnosti pro muže stejně jako pro ženu a zákaz zapuzování manželek. Dalšími dogmaty křesťanské věrouky se stala nerozlučitelnost a posvátnost manželství. Učení katolické církve pomáhalo uspišit proces vzniku monogamie v rodící se feudální společnosti. (Klabouch, 1967: 59-64)

Vstup do manželství nebyl v těchto dobách v rukou samotných snoubenců, ale spíše jejich rodičů. Mezi manželi, kteří se brali z majetkových důvodů, nebyla zprvu žádná láska, ta většinou přicházela až po letech strávených ve společné domácnosti a při výchově dětí. Jak poznamenává Giddens (1999: 158), paradoxem je, že dnešní lidé se berou z lásky, pokračuje to výchovou dětí, jsou-li nějaké, a končí majetkovými spory v době, kdy už mezi nimi žádná láska neexistuje.

Katolická církev přinesla mnoho zákazů týkajících se rodinného života, mezi hlavní patřil zákaz uzavírání sňatků mezi příbuznými a zákaz rozvodů. Jestliže tedy došlo k nezdařilému či nešťastnému manželství, nebyla tu žádná možnost, jak princip nerozlučitelnosti manželství zrušit. Jedinci to buď mohli řešit cizoložstvím nebo útekem z domova do míst, kde je nikdo neznal a kde mohli vstoupit do manželství znovu. Bylo to však velmi nebezpečné, protože bigamie se v té době trestala velmi přísně, někdy i smrtí. (Klabouch, 1962: 86).

Tradiční společností otřáslly mnohé změny, mezi ty nejvýznamnější patřila rychlá urbanizace, industrializace a v neposlední řadě sekularizace, jež přinesl novověk. Náboženský středověký svět se definitivně rozpadl a byl nahrazen občanským normativním systémem. (Možný, 1999: 28)

2. 4 Novověk

S příchodem reformace a procesem sekularizace docházelo k oslabování dřívějších norem křesťanské církve a ke zmenšování náboženského dohledu nad rodinným životem. Hlavní zodpovědnost za vyhlášení pravidel týkajících se rodiny přebíral stát. Znovu byly povoleny sňatky mezi příbuznými, adopce a později dokonce i rozvod. Ten byl v předešlých letech nahrazován tzv. rozlukami, kdy spolu jedinci nemuseli žít, ale znovu se provdat či oženit nemohli. (Goody, 2006: 187)

Manželství bylo transformováno na vztah smluvní, který měl dobu trvání neurčitou a která šla jednostranně vypovědět. Rodiny se mohly zakládat a rozpadat a znovu zakládat a rozpadat...(Možný, 1999: 238)

Rodina byla kromě procesu sekularizace v těchto dobách ovlivněna procesem industrializace, kdy se předprůmyslová společnost mění na průmyslovou.

Koncem 18. století a počátkem 19.století vrcholí první průmyslová revoluce, kdy dochází k přeměně ruční velkovýroby na strojovou a dochází k rozvoji továren.

Industrializace znamenala pro mnohé venkovské rodiny přesun z vesnice do města do nově zřízených továren. Zaměstnání zde nebyli jen muži, ale i ženy a děti. V této době rapidně vzrostla porodnost, protože čím více dětí rodina měla, tím větší příjem z jejich práce dostávala. (Goody, 2006: 148)

Postavení ženy v rodině bylo v těchto dobách striktně podřízeno manželovi. *„Muž byl výslovně ustanoven hlavou rodiny, která řídí společnou domácnost. Manželka obdržela mužovo jméno a sdílela jeho společenské postavení, byla povinna mu podle svých sil pomáhat v domácnosti a ve výdělku, musela provádět mužovi příkazy nebo dbát, aby byly zachovány. Muž zastupoval celou rodinu navenek, zejména proti třetím osobám, ale i před soudy a úřady, a nesl zodpovědnost za všechna jednání, učiněná k udržení rodiny.“* (Klabouch, 1962: 205)

2. 5 Vývojové formy rodiny

2. 5. 1 Tradiční rodina

V tradiční rodině bylo typické, že výběr manželského partnera nebyl v rukou těch, kteří se chystali založit rodinu, ale měli to na starosti jejich rodiče. Ti nebrali v potaz lásku a další možné priority pro svazek dvou mladých jedinců. Důležité bylo vhodné společenské postavení budoucího partnera a jeho majetek.

Pokud byli lidé jednou sezdáni, nebylo možné tento svazek podle křesťanské tradice zrušit. Trvalost rodiny zajišťoval manželský slib: „...dokud nás smrt nerozdělí.“ (Možný, 2006: 19)

Organizace domácích povinností v tradiční rodině byla předem stanovena: muž byl hlavní živitel rodiny, žena měla na starosti věci kolem domácnosti a do rozhodování manželovi nezasahovala. (Giddens, 1999: 160)

Koncept tradiční velké rodiny pochází od francouzského sociologa Frédérica Le Playe.

Le Play rozlišil na základě svých výzkumů tři typy rodiny: (Možný, 1990: 32)

Patriarchální velkorodina – rodinné prostředí se skládá ze čtyř generací s více nukleárními rodinami. Žádný z členů nemá osobní vlastnictví a všichni pracují ve prospěch celé rodiny. Tato forma rodiny je schopna stabilizovat jednotlivce i společnost.

Nestabilní rodina – vznikla jako důsledek individualismu, s nímž je spojeno chování členů rodiny. Ti po sňatku opouštějí své rodiče a sourozence bez jakéhokoli závazku. Tento model rodiny nectí tradici, morálku a sociální autority, proto je ve společnosti velmi nestabilní.

Rozvětvená rodina – nachází se mezi nesvobodnou patriarchální velkorodinou a individuální svobodnou nestabilní rodinou. Základem rozvětvené rodiny je rodinný dům, v němž zůstává nejstarší syn i poté co se oženil a má děti. Mezi další členy patří jeho rodiče, svobodní sourozenci a služebníci. V rukou jediného dědice leží celý majetek, což má za následek dobrou morálku v celé rodině.

O tradiční patriarchální rodině se zmiňuje i Émile Durkheim ve své studii Manželská rodina. (In Možný, 1990: 27). Durkheim proti sobě staví soudobý typ rodiny, o níž mluví jako o manželské rodině, a tradiční rodinu patriarchální. Ta se skládá z rodičů, ze ženatých synů a jejich žen a dětí.

Tradiční velká rodina, která je datována pro Evropu ve 14. až 18. století, podle Možného (Možný, 1990: 24-25) nikdy neexistovala. Giddens tvrdí, že „*před nástupem moderní rodiny byly sice rodiny v průměru větší než dnes, ale rozdily nejsou tak velké, jak se někdy traduje.*“ (Giddens, 1999: 157)

Vývojem rodinného života se zabýval sociolog Lawrence Stone, který přechod od tradičních forem až po moderní v období od 16. do 19. století rozdělil do tří fází:

První rodina byla nukleárního typu stýkající se s blízkými příbuznými. Láska zde nehrála velkou roli, protože sňatek většinou domlouvali rodiče. Sexuální styk byl tedy omezen na nutnou reprodukci. Soužití rodiny nemělo dlouhé trvání, protože buď jeden z manželů zemřel nebo jejich děti časně odešly z domova.

Druhá forma rodiny se vyskytovala od první poloviny 17. století do počátku 18. století. Zde byl kladen důraz na rodičovskou lásku a autoritativní nadvláda otce byla značná.

Třetí rodinný život byl založen na citovém individualismu, což znamená, že mladí lidé vstupovali do manželství z romantické lásky a ne z příkazu rodičů. Tento typ se podobá naší současné západní rodině. (Giddens, 1999: 158)

2. 5. 2 Moderní rodina

Přechod k rodině moderní v padesátých letech způsobily změny týkající se hlavně - legitimního předmanželského sexu, který byl v křesťanské kultuře zakázán.

Dále vývoj společnosti přinesl rozvoj nové technologie jako je hormonální antikoncepce. A tím došlo k jasnému rozdělení mezi sexem a samotným početím.

Díky antikoncepci se v šedesátých letech začala snižovat porodnost. Ženám byla dána do rukou možnost regulace otěhotnění, a tak pro ně začíná být koncem padesátých let kariéra stejně důležitá jako pro muže.

V průběhu padesátých došlo ke zrušení doživotního křesťanského manželství. Vzniklo nové pojetí manželství jako občanské smlouvy a hlavním důvodem svatby již nebylo společenské postavení, ale láska. Rodiče měli nepřímý

vliv na budoucího partnera a to prostřednictvím hodnot, které dítěti vštěpovali v průběhu jeho socializace. (Možný, 1999: 110). Důsledkem vypověditelného právního kontraktu byl nárůst rozvodů a opakovaných manželství.

Za další změnu lze pokládat ztrátu tradičních funkcí rodiny, které byly vyvlastněny vzrůstající dělbou práce a rozvojem speciálních institucí. Škola a masmédiá nahradila dětem vzdělání, nemocnice převzaly péči o staré a nemocné a rodině zůstala jen zábava, konzum a citové bezpečí. (Možný, 1999: 133)

Možný srovnává tradiční a moderní rodinu ve čtyřech bodech: (Možný, 1990: 75-86)

Pro tradičního člověka byla manželství trvalým závazkem, který mohl skončit pouze smrtí jednoho z nich. Kdežto moderní člověk má možnost opakované volby partnera, když není v manželství spokojený.

V minulosti si manželé navzájem odevzdávali svou identitu a byli tomu druhému oddaní. Hodnota oddanosti měla jinou formulaci v ženské a mužské verzi. Dnes máme naopak každý svou osobní nezávislost, která může vést i k zlepšení manželství.

Dnešní doba nutí jedince se seberealizovat, rozvíjet svou osobnost, ale dříve se lidé sebeobětovávali manželství.

Na všechny změny, včetně této poslední, mělo vliv křesťanství, jež zakazovalo vykonávat sexuální styk za jiným účelem než je plození potomků. Dnes s pomocí antikoncepce berou lidé sex jako formu uspokojení.

Je třeba říci, že tradiční rodina byla zhruba stejně nestálá jako rodina moderní, *„jen s rozdílem, že na místo dnešních rozvodů byla dříve zdrojem nestability vysoká úmrtnost a sociální destabilizace v dobách morových ran, hladomorů z neúrody a válečného drancování.“* (Možný, 1999: 71)

2. 5. 3 Postmoderní rodina

Alvin Toffler (In: Matoušek, 1997: 31) mluví ve spojitosti s tradiční, moderní a postmoderní rodinou o třech vlnách. *„Rodiny „třetí vlny“ už nejsou rodinami zakládány kvůli dětem, ale rodinami, v nichž jsou na prvním místě individuální zájmy dospělých osob. Tyto rodiny jsou ve srovnání s rodinami „druhé vlny“ (což byla civilizace měst a továren) méně stabilní a fragmentární.“*

Koncem 20. století byl ukončen proces modernizace a nastupuje postmoderní situace neboli pozdní modernita, ve které se dnes nachází i česká společnost.

Charakteristickým znakem postmoderní rodiny je koncept individualizace, což znamená, že každý muž i žena se chtějí ve společnosti realizovat, budovat kariéru a dosáhnout vysokého postavení. V důsledku toho dochází v devadesátých letech ke snižování porodnosti. V době pozdně moderního věku není pro děti místo. Stále více žen i mužů prožije svůj život bez rodičovství. „*Dítě je pociťováno jako element brzdící individualizaci. Rodičovský vztah je posledním vztahem, který nelze vzít zpět, jediným přetrvávajícím vztahem, jenž je fatálně nezrušitelný.*“ (Možný, 1999: 239)

Přechod moderní rodiny k postmoderní je dán tím, že vztahy už samy o sobě nemají hodnotu. Důležitější je šťastný člověk sám za sebe než šťastná rodina. Postmoderní rodina nevzniká z důvodu hledání pevného a trvalého manželského a rodinného vztahu, ale z důvodu uspokojení psychických potřeb každého člena manželského páru. Lidé zakládají manželství už jen tehdy, když chtějí mít potomky, jinak chtějí být stále svobodní. (De Singly, 1999: 90-91)

Další výraznou změnou je vznik plastického sexu. Tento termín označuje svobodu pro autonomní utváření své vlastní sexuality. Hlavně se to týká žen, kterým je díky antikoncepci umožněno regulovat reprodukci a jsou osvobozeny od nekonečného cyklu těhotenství a kojení. Autonomie v sexualitě není v dnešní době otevřena pouze ženám, ale došlo také k rozkvětu homosexuality. (Možný, 1999: 241)

Koncem moderní doby se začíná rozvíjet romantická láska. Možný ji charakterizuje následovně: „*Romantická láska je neslučitelná s chlípností, protože předpokládá psychickou komunikaci, v níž poznávám nejen toho druhého, ale i sebe sama. Buduje sebeidentitu do té míry, že dává vzniknout pocitu, že před tím ní jsme nebyli celí.*“ (Možný, 1999: 242)

2. 6 Současnost

2. 6. 1 Česká rodina v 20. století

V první polovině 20. století postihly českou rodinu dvě světové války, po nichž následovala léta komunistického režimu až do roku 1989.

V dobách krutých válek odešla většina mužů do boje a nebylo jisté, zda se někdy vrátí. Žena měla tedy na starosti celou rodinu a domácnost, což nebylo mnohdy snadné pro muže, natož osamocenou ženu. *„Ale změny nebyly pouze destruktivní. Odedávna platilo, že kdykoli muži odešli do války, ženy hrály v domácnosti, v ekonomice, a dokonce i v politice větší roli.“* (Goody, 2006: 136)

Goody (2006: 168) charakterizuje změny rodiny v komunistickém režimu následovně: *„Rázně odsunuly stranou náboženská omezení, umožnily rozvod a interrupce, snížily porodnost, zvýšily zaměstnanost, vzdělanost a obecně pracovní příležitosti pro ženy, zajistily kolektivní péči o jejich děti ve škole i mimo ni.“*

V komunistickém režimu měla být nastolena rovnoprávnost obou pohlaví v pracovním procesu, což mělo vést k větší stabilitě rodiny, ale opak byl pravdou. Ženy byly nejenom unavené z toho, když každý den po příchodu z továrny nastupovaly na „druhou směnu“ doma, ale také si uvědomily, že díky vlastnímu příjmu jsou nezávislé na svých mužích, a tak začala stoupat rozvodovost, vzrostl počet svobodných matek a stále častější byla forma nesezdaného soužití. (Matoušek, 1997: 32)

Od poloviny 40.let nastal v Československu „baby – boom“³. Porodnost se zvyšovala, protože většina rodin čekala s početím dítěte na okamžik až skončí válka. Nově vznikající rodiny směřovaly k tendenci neolokality, což znamená, že si rodina zakládá domácnost ve vlastním domě. A nově se objevil pojem nukleární rodina, kdy samostatně žijí jen dvě generace. (Možný, 2006: 50)

Stabilita rodiny v těchto dobách byla kolísavá. Koncem 40. let se rozpadalo zhruba 6-8 tisíc manželství ročně. V 70. letech se míra sňatečnosti zvýšila, svobodných zůstalo jen 5,4 % mužů a 3,7 % žen, ale úměrně se tím zvýšila i rozvodovost až na 30 – 35 tisíc ročně. (Kovařík, Šmolka, 1996: 5)

³ V Československu v roce 1946 dosahovala plodnost zhruba 3,2 dětí na jednu ženu. K největšímu počtu porodů docházelo u žen mezi 21 a 24 lety. Lidé ve válce ztratili mnoho blízkých a chtěli dát vzniknout nové rodině, a proto přišlo v té době na svět mnoho dětí. (Sullerotová, 1998:20-21) Změna však nastala v letech 1956-1958, kdy došlo k liberalizaci potratů a plodnost klesla z 2,6 na 2,1 dítěte na ženu. V roce 1968 představovaly potraty 47 % z celkového počtu živě narozených dětí. (Sullerotová, 1998: 24, 35)

Po pádu komunistického režimu roku 1989 došlo k mnohým změnám. Rodina už pro mladé lidi nepředstavovala jedinou možnost sebeuplatnění, dva příjmy pro rodinný život přestaly být nezbytné, zvyšuje se počet rozvodů⁴, zvyšuje se průměrný věk vstupu do manželství a objevuje se i odmítnutí rodiny z důvodu kariéry. Role muže a ženy jsou univerzální a zastupitelné. V roce 1991 představovaly úplné rodiny 62 %, neúplné rodiny 9,7 % a nesezdaná soužití 6,7 %. (Kovařík, Šmolka, 1996: 29-31)

Mezi změny, které nastaly v 80., 90. letech a trvají dodnes, patří vznik nové instituce, tzv. nesezdaného soužití, kdy spolu dva lidé žijí „na hromádce“ bez manželského slibu. S tím souvisí snížení rozvodovosti, což je podmíněno poklesem sňatečnosti. A zvyšuje se počet neúplných rodin v čele s otcem a počet svobodných mateřství. (Možný, 1990: 163-168)

2. 6. 2 Současná rodina

Česká rodina prošla během posledních let a staletí mnoha změnami a mezi základní znaky současné české rodiny patří: (Kraus, Poláčková, 2001: 83)

- mnohé funkce rodiny převzaly sociální instituce
- zakládání rodiny ztrácí své rituály – manželství už není nutnou podmínkou rodinného života, zvyšuje se tedy počet tzv. nesezdaných soužití
- snižuje se stabilita rodiny – přibližně 40 % manželství končí rozvodem
- mění se celková struktura rodiny – klesá počet dětí a omezuje se vícegenerační soužití
- antikoncepce a plánované rodičovství – ubývá nechtěných těhotenství a vytváří se liberálnější přístup k interrupci
- prodlužuje se doba, kdy žijí rodiče s dětmi ve společné domácnosti
- reorganizace rodinného cyklu – lidé se stávají rodiči až ve vyšším věku

⁴ Počet rozvodů stoupá už od roku 1950, kdy index rozvodovosti dosahuje 10% (jedno z deseti manželství bylo rozvedeno) , v roce 1965 přesáhne 20% a v roce 1970 25%. (Sullerotová, 1998:25) V 1984 poprvé překročil absolutní počet rozvodů v České republice hranici 30 tisíc. Dosavadní maximum rozvodů bylo zaznamenáno v roce 1996, kdy bylo rozvedeno 33 113 manželství. Během období 1989 až 2001 se zvýšil podíl rozvodových řízení ukončených rozvodem ze 76,6% na 86,1%. (ČSÚ 2010)

- rodiče mají méně času na své děti a často se nechávají dobrovolně nahrazovat masmédií. Jestliže s dětmi čas tráví, je otázkou, jak kvalitně.
- přibývá dvoukariérových manželství

Současnou rodinu lze charakterizovat čtyřmi základními vlastnostmi: (Giddens, 1999: 160)

- 1) Sériová monogamie – jedinci je v dnešním světě povoleno vystřídat několik partnerům, ale nesmí jich mít více najednou. Týká se to však pouze teorie, protože v praxi se vyskytuje značné procento mimomanželských styků.
- 2) Citový individualismus – podmínkou sňatku je romantická láska a osobní přitažlivost obou partnerů
- 3) Patrilineární a neolokální charakter rodiny. Patrilinearita znamená, že děti dostávají jméno po svém otci a majetek se dědí v mužské linii. Neolokalita spočívá v tom, že se manželský pár stěhuje na nové místo do vlastní domácnosti.
- 4) Nukleární rodina – domácnost tvoří rodiče a jejich děti.

V dnešní rodině se začíná prosazovat zastupitelnost a univerzálnost rolí otce a matky v domácích pracích. (Matoušek, 1997: 35)

Nejedná se už o tradiční rozdělení rolí, jak ho popisuje například T. Parsons (In: Jandourek, 2003: 117), který uvádí model rodiny s otcem živitelem, matkou nevýdělečně činnou a malými dětmi. Otec je „instrumentální“ vůdce rodiny a matka hospodyně. Žena nemůže muži nikdy konkurovat a je jí ustanovena role „expresivního vůdce“, protože se zabývá emočními stavy mezi členy rodiny.

V dnešní době tomu může být právě naopak. Hlavou rodiny se stane žena a svému muži může přenechat i její nejdůležitější roli, a to je péče o novorozence. Muž místo ní zůstane na rodičovské dovolené a bude zastávat i všechny domácí práce s tím spojené.

„Současná česká rodina je rodinou zaměstnané ženy. Zaměstnání ženy je pro většinu rodin stále ještě ekonomickou nutností, málokterá rodina by dnes vystačila s jedním platem. Žena je u nás přetížena souběžnými požadavky práce a

domácnosti. Je v rodině častěji nespokojena než muž a častěji také podává podnět k rozvodu.“ (Matoušek, 1997: 35)

Émile Durkheim (In: De Singly, 1999: 13-14) popisuje moderní rodinu jako individualistickou. Tvrdí, že dochází k rozšiřování společnosti kolem nás a tím je dán člověku větší prostor k jeho individuálnímu rozvoji i v rodině. Moderní rodina také postrádá mezigenerační horizont, což znamená, že začíná mizet fenomén dědictví. *„Každému podle jeho zásluh, ne podle dědictví.“* (De Singly, 1999: 16)

Moderní rodina má podle Durkheima sféru soukromou i veřejnou. *„Stát se stal činitelem života domácností.“* (De Singly, 1999: 12). Od konce 19. století se věda a zákonodárná moc připojují k ochraně a péči o děti. Stát se snaží zlepšit vztah mezi matkou a dítětem, usnadňuje život svobodným rodičům a pomáhá ohroženým rodinám sociálním zabezpečením. (De Singly, 1999: 36-37)

Podobně o rodině uvažuje Ivo Možný, který tvrdí, že současná rodina má dvojí podobu. Na jedné straně je vnímána jako pragmatická, racionální a kulturně omezující a na druhé straně jde o soukromý prostor spontánnosti, přirozenosti a emocionality. (Možný, 1990: 93)

V dnešním světě, kdy náboženství nehraje tak velkou roli jako v minulosti se v rodinách setkáváme s častými rozvody, mimomanželskými styky a také týráním manželek a dětí. Kultura naší společnosti dokáže tolerovat celou řadu věcí jako například atraktivní milenku, která je symbolem sociálního statusu. Lidská sexualita se stala předmětem podnikání, což se projevilo v rozšíření sex-shopů či erotických salónů. A právě některé z těchto věcí jsou častým důvodem rozchodů a rozvodů českých rodin. (Buriánek, 2003: 104)

„Mezi vlivy, které v současnosti rodinu stmelují, můžeme počítat např. návrat k rodinným firmám a společnému podnikání. K omezení dezintegračních tendencí přispívá i reálná hrozba AIDS.“ (Buriánek, 2003: 104)

3 Nové formy rodinného a partnerského soužití

3. 1 Nesezdané soužití

Prostředí českého rodinného života prošlo v posledních desetiletích mnoha změnami. Došlo zde k výraznému odklonu od tradice, vznikly nové alternativy manželského života a s tím spojené změny v celkové struktuře rodiny. Díky

změnám životního stylu a ekonomických podmínek mladých lidí došlo k rozšíření nesezdaných soužití a odklonu od klasické formy manželského života.

„Výrazy nesezdané soužití, kohabítace nebo konkubinát znamenají v podstatě totéž: soužití muže a ženy bez manželství. Konkubinát vzniká především ve společnostech, které se řídí pravidlem monogamie, takže buď není možno legalizovat manželský vztah k dalšímu partnerovi, nebo legalizovat nový místo původního, např. tam, kde není povolen rozvod.“

(Jandourek, 2003: 118)

V českém prostředí se nesezdané soužití začalo rozšiřovat až po roce 1989. V komunistickém režimu bylo manželství jakýmsi nepsaným pravidlem a lidé do něj vstupovali již v mladém věku. *„Soužití dvou lidí bez toho, aby spolu uzavřeli sňatek, bylo společností tolerováno spíše u lidí, kteří již manželstvím prošli. Tyto partnery motivovaly především ekonomické důvody. S další svatbou již jedinec nezískal žádné výhody, naopak mohl přijít např. o vdovský důchod. V případě prvních manželství existovala výrazná podpora ze strany státu – především pro mladé – novomanželské půjčky.“* (Chaloupková, Šalamounová, 2004: 13)

Základní podmínkou vzniku nesezdaného soužití je společné bydlení, protože jestliže se spolu lidé scházejí a tráví společně čas, jedná se pouze o partnerský vztah, nikoli o nesezdané soužití. To přichází až tehdy, jestliže spolu musejí řešit problémy kolem společné domácnosti.

(Hamplová, Pikálková, 2002: 135)

„Často se dnes setkáváme i s tím, že kohabituující partneři získávají právní status „druha“ a „družky“. To jim umožňuje, aby v případě rozchodu požadovali majetkové vyrovnání nebo placení výživného.“ (Giddens, 1999: 180)

3. 1. 1 Manželství versus nesezdané soužití

Rok od roku nesezdaných soužití přibývá a stávají se konkurentem manželského svazku.

Manželství je charakteristické určitou mírou svázanosti partnerů, což každému vyhovuje individuálně. Některým lidem manželství prospěje a stanou se

z nich zodpovědní lidé, kteří vidí smysl svého života v rodině. Jiným však manželství může připadat jako „vězení“ a raději upřednostňují volnější formu, tedy nesezdané soužití.

V manželství mají partneři většinu věcí společných. Ať už se jedná o finance nebo o společné investování do jejich vztahu a dětí. V jejich domácnosti je rozdělena dělba práce muže a ženy a jeden od druhého očekávají vzájemnou podporu po celou dobu jejich manželství, které je samozřejmě zakládáno „napořád“.

Naopak je tomu u nesezdaného soužití, kde se klade větší důraz na momentální přínos partnera. *„Lidé žijící nesezdaných soužitích méně přijímají tradiční hodnoty mužské a ženské role, méně dbají na tradiční dělbu rolí v domácnosti, chtějí méně dětí a je menší pravděpodobnost, že vytvoří dlouhý a pevný vztah. Vzhledem k tomu, že společné investice jsou důležitým faktorem stability svazku, jsou díky tomu nesezdaná soužití z dlouhodobého hlediska nestabilní. V nesezdaných soužitích lze rovněž najít spíše jedince s nižším vzděláním, méně stabilním zaměstnáním a nižším příjmem.“* (Hamplová, Pikálková, 2002: 128)

3. 1. 2 Nové formy partnerských soužití

V podstatě můžeme rozlišit tři typy alternativních partnerských svazků: (Chaloupková, Šalamounová, 2004: 15)

Prvním z nich jsou tzv. předmanželská soužití, která jsou chápána jako období „namlouvání a chození“. Tyto svazky netrvají dlouho a končí buďto svatbou nebo rozchodem. Sňatek většinou přichází až tedy, když se jedinci rozhodnou pro zplození dítěte.

Předmanželská nesezdaná soužití se stala základní normou spojenou s uzavíráním manželství a se s zakládáním rodiny. Tato změna se mohla rozšířit jen v sekularizované společnosti, kde je povolena sexuální svoboda před manželským slibem. Dnes mají mladí lidé možnost nejprve si vyzkoušet život s člověkem, se kterým mají následně strávit celý život. Někdy však tato „zkouška na nečisto“ vede k tomu, že manželství, jež jsou uzavírána po delším nesezdaném soužití, se rozpadají častěji než tzv. přímá manželství. (Hamplová, Pikálková, 2002: 129)

Druhým typem je kohabitující pár, který již má zkušenost s manželstvím. Tito jedinci jsou rozvedení nebo ovdovělí a nemají zájem o další legitimní svazek.

Třetím a nejméně častým způsobem soužití je tzv. „Living apart together“, kdy se patrněji ani po delší době nepřestěhují do společné domácnosti, i když jim to podmínky dovolují.

Všechny varianty nesezdaných soužití volí lidi kvůli možnosti snadného rozchodu. *„Lidé preferující celoživotní nesezdané soužití na něm nejvíce oceňovali, že jim poskytuje nezávislost, zatímco ti, kteří jej chápali jen jako přechodný stav, doufali, že v něm mnohem lépe poznají partnera a vyzkouší pevnost vzájemného vztahu.“* (Hamplová, Pikálková, 2002: 131)

Výzkumy, které se zaměřily na nesezdané soužití mladých lidí, nám podávají následující informace: (Vymětalová, 2000: 122-129)

- mezi svobodnými je nesezdané soužití poměrně časté ve věku mezi 27 a 30 lety.
- více než 60 % partnerů se pro společné bydlení rozhodlo po známosti kratší než jeden rok, což je poměrně brzy.
- více než 80 % nesezdaných soužití bylo tvořeno páry, v nichž oba partneři pracovali. Méně častý byl případ, kdy jeden studoval a druhý pracoval – jen 7 %.
- partnerské vztahy nesezdaných soužití nejsou „vážnější“ než u párů, které společně nežijí. Důvodem k sňatku není to, zda spolu lidé žijí či nežijí v nesezdaném soužití, ale jak dlouho se znají.
- většina respondentů by v případě narození dítěte přešla z nesezdaného soužití ke sňatku, ale do té doby je pro ně manželství zbytečné nebo dokonce omezující.

3. 1. 3 Faktory ovlivňující vznik nesezdaných soužití

Mezi dva základní faktory, které negativně ovlivňují nesezdané soužití, patří věk a náboženská víra. Lidé starší a věřící jsou k takovýmto formám soužití skeptičtí a upřednostňují pouze posvátný svazek manželský.

Dalším důvodem, zda zvolit nesezdané soužití, je zkušenost z dětství s tím, jaké bylo soužití rodičů. Jestliže bylo manželství rodičů harmonické, není důvod, proč to také nezkusit. Ale když jedinec v dětství prožije rozvod rodičů, je zde větší pravděpodobnost, že jeho prvním formou partnerství bude právě nesezdané soužití.

Formu nesezdaného soužití častěji volí lidé z města než z venkova, kde se stále klade větší důraz na tradice (Hamplová, Pikálková, 2002: 129-133)

Vznik nesezdaného soužití je někdy spojen i se vzděláním. Lidé s nižším vzděláním a z nižších společenských tříd méně často uznávají nelegitimní soužití. Naopak lidé s vyšším vzděláním oddalují manželství tak dlouho, až to pro ně přestane být podstatné a stráví život v nesezdaných soužití. (Chaloupková, Šalamounová, 2004: 25)

Ve studii Chaloupkové a Šalamounové byl proveden výzkum, který dokazuje právě vytyčené faktory ovlivňující vznik nesezdaného soužití: *„Ti, co schvalují nesezdané soužití, jsou také častěji bezdětní a svobodní (u předmanželských svazků i rozvedení), žijící v neformálním svazku. Nejmenší podporu alternativním formám partnerského soužití vyjadřovali lidé, kteří mají jen základní vzdělání, a ti, kteří pravidelněji chodí na bohoslužby. Menší vliv měl fakt, že respondent žije v některém z větších měst. Nesezdané soužití vyjadřovali lidé, kteří sami sebe zařazovali do vyšší sociální třídy. Jedinou proměnou, která nijak neovlivňovala podporu neformálních svazků, bylo pohlaví dotazovaného.“* (Chaloupková, Šalamounová, 2004: 23)

V dnešní době se ve společnosti vyskytuje vysoká tolerance vůči alternativním formám partnerského soužití. Stále častěji se můžeme setkat s nesezdaným soužitím, nelze ho však považovat za významného konkurenta manželství. *„Nesezdané soužití představuje spíš přechodnou fázi před uzavřením manželského svazku, nejedná se však o náhradu tradičního legálního manželství.“* (Hamplová, Pikálková, 2002: 132)

Za konkurenta manželství nepovažuje nesezdané soužití ani Jandourek, který se také přiklání k názoru, že se jedná pouze o přechodné období. *„Nesezdané soužití není nutně odmítáním manželství, protože dvojice většinou plánují, že jednou do manželství vstoupí.“*

(Jandourek, 2003: 118)

„I názory respondentů ukazují, že nesezdané soužití není mladými lidmi chápáno jako náhražka manželství – vážného, závazného a právně zakotveného vztahu- ale jako způsob chození v období poznání, zkoušení, testování partnera, zda je pro manželství vhodný. Nesezdané soužití se tak stává společností (a také rodiči) tolerovanou formou předmanželského života“ (Vymětalová, 2000: 132)

Podle článku „Nesezdaná soužití v ČR podle výsledků SLDB⁵“ (Černá, 2005) žijí většinou v nesezdaném soužití lidé starší 35 let. Po roce 2001 se zvýšil počet mladších kohabitujících lidí, nejvíce ve věkové skupině 25 -29 let a častěji u mužů než u žen. Z hlediska rodinného života se nesezdané soužití nejvíce týká rozvedených, po roce 2001 se zvýšil podíl i svobodných osob. V roce 1991 měli největší zastoupení v nesezdaných soužitích lidé se základním vzděláním, po roce 2001 se středním vzděláním s maturitou.

V současné době se nesezdané soužití také začíná rozšiřovat u vysokoškolsky vzdělaných lidí.

Nesezdané soužití je většinou chápáno jako alternativa nebo předstupeň manželství, ale nesezdané soužití má i cosi společného s nově vznikajícím fenoménem singles. Podobnost můžeme například vidět v tom, že v obou případech jedinci neplánují děti a sami rozhodují o svých příjmech a výdajích. (Tomášek, 2003: 5)

3. 2 Singles

Po roce 1989 docházelo v České republice k uvolňování vztahů ve společnosti i v rodině a začal se více rozšiřovat individualistický styl rodinného a partnerského života – singles.

„Pojem singles označuje jedince, kteří nechtějí vstupovat do manželství, protože jim život o samotě v zásadě vyhovuje. Motivací je především větší možnost věnovat se kariéře, osobním zálibám, vstupovat do více sexuálních vztahů. Druhou stránkou tohoto životního stylu jsou pocity osamocení a izolace. Život mezi

⁵ SLDB = Sčítání lidu, domů a bytů

vrstevníky, kteří v manželství žijí, totiž na singles vytváří určitý tlak, aby do manželství vstoupili i oni.“ (Jandourek, 2003: 119)

Tradičně skupinu singles v 60. letech tvořili lidé rozvedení, ovdovělí, svobodné matky a lidé vyloučení z manželského svazku jako například gayové, lesbičky, kněží nebo lidé psychicky či tělesně postižení. Dnes se do této kategorie řadí spíše mladí lidé mezi 25 až 40 lety, kteří chápou fenomén singles jako životní styl, pro který se rozhodli dobrovolně. (Radimská, Tomášek, 2003: 6)

„V každé věkové kategorii ovšem pojem „žít sám“ znamená něco zcela jiného. Mezi dvaceti- až třicetiletými je dnes větší procento svobodných, než tomu bývalo dříve, ale kolem 35. roku života už ti, kteří dosud nevstoupili do manželství, představují jen malou menšinu. Většinu osaměle žijících lidí ve věku 30 – 50 let tvoří rozvedení a jedinci v „mezidobí“ mezi dvěma manželstvími. Po padesátce už mezi nimi převažují vdovy a vdovci.“ (Giddens, 1999: 180)

Mezi typické znaky singles patří: člověk ve věku 25 až 40 let, který žije sám a je nezadaný, nekohabituje, je ekonomicky nezávislý, nemá konkrétní vize do budoucnosti a jeho hlavní hodnotou je svoboda a nezávislost.

Typologie singels podle Steina je založena na faktorech dobrovolnosti či nedobrovolnosti a na tom, zda je daná situace dočasná nebo stálá. (Tomášek, 2003: 6):

- dobrovolní dočasní – mladí nesezdaní nebo rozvedení lidé, kteří odkládají uzavření sňatku. Je zde tedy otevřenost k závazku.
- dobrovolní stabilní – nesezdaní lidé, pro něž není manželství prioritou nebo skupiny, jejichž životní styl vylučuje manželství, například členové náboženských řádů
- nedobrovolní dočasní – nesezdaní lidé, kteří aktivně hledají partnera
- nedobrovolní stabilní – starší rozvedení, ovdovělí, jež nenašli partnera a smířili se s tím

Všechny představitele singles však nelze úplně přesně zařadit do těchto čtyř kategorií.

„Klíčovou otázkou zůstává, do jaké míry se u těchto aktérů jedná o plánovanou životní strategii, a do jakého stupně jde o nezáměrnou a příležitostnou situaci či

improvizovanou reakci na rychle se měnící transformační kontext a pouhé čekání na vhodný okamžik pro tradiční partnerský vztah.“ (Radimská, Tomášek, 2003: 11)

3. 2. 1 Singles muži a singles ženy

V současnosti žije v České republice 12 % obyvatel v domácnosti jednotlivců. Polovinu tvoří lidé v důchodu, dále sem patří lidé postižení, homosexuálně orientovaní a například i lidé žijící „together apart“. Nespadají sem však svobodné a rozvedené ženy, které žijí se svými dětmi. „V roce 1961 žilo samostatně 5,6 % osob ve věku 29 let, v roce 2001 to bylo již 15,7 %.“ (Radimská, Tomášek, 2003: 11)

U samostatně žijících žen převažují vdovy a u mužů svobodní či rozvedení v nižších věkových kategoriích. Singles mužů ve věku 25-39 je výrazně více (71 %) než singles žen (21 %). Důvodem je sňatkový věk žen a mužů a dále fakt, že ženy se častěji vdávají do zahraničí. Muži mají nejobsáhlejší věkovou kategorii ve věku 45 -54, kdy se nejčastěji jedná o rozvedené muže. Ženy mají naopak nejčastější věk 25 – 29, protože poté jim začínají „tikat“ biologické hodiny. Ony často volí singles život, protože je pro ně obtížné sladit svou kariéru s rodinným životem, popřípadě s volnočasovými aktivitami. (Radimská, Tomášek, 2003: 10)

Fenomén singles je genderově podmíněn. V souvislosti s tím je na muže, kteří žijí samostatně, nahlíženo jinak než na ženy. Žena je tou, která si nedokázala najít žádného partnera a naopak muž si tuto cestu zvolil svobodně a je oceňován za to, že nepodlehł usudlému způsobu života. (Radimská, Tomášek, 2003:10)

Důvodů, proč lidé zůstávají sami, je celá řada. Muži mají rádi svobodu, chtějí mít bohatý sexuální život a nechtějí se podřizovat partnerským normám. Ženy může lákat volný život bez vaření a stálého uklízení. Jestliže je člověk singles, nemusí se při svých rozhodnutích na nikoho ohlížet a mít výčitky svědomí, protože žije jen sám za sebe. Důvodem může ale být i touha cestovat, špatná zkušenost z dětství, nedostatek finančních prostředků na založení rodiny nebo snaha o úspěšné profesní uplatnění. (Holá, 2009)

3. 2. 2 Bezdětnost

Životní styl singles je často spojován se stavem celoživotní nebo dočasné bezdětnosti. Hlavním důvodem je fakt, že jedinci většinou žijí sami a nemají tak příležitost založit rodinu.

V 90. letech 20. století došlo v české společnosti k významným změnám v partnerském a rodinném životě. Snížila se porodnost, zvýšil se počet mimomanželských dětí, mladé ženy začaly odkládat první porody do pozdějšího věku a tím došlo k nárůstu počtu bezdětných lidí. Tyto změny jsou v demografii označovány jako druhý demografický přechod neboli období počátku postmoderní rodiny.⁶ (Hašková, 2004: 11)

Bezdětnost nemusí být vždy spojována s preferencí svobodného života bez závazků, ale někdy bývá důsledkem biologické neplodnosti a sterility. Je tedy třeba rozlišovat nedobrovolnou bezdětnost a zvolenou bezdětnost, která se týká fenoménu singles.

„Cesta k celoživotní bezdětnosti není zpravidla započata radikálním rozhodnutím. Spíše je dlouhodobou sérií odkládání rodičovství, které lze chápat v kontextu nacházení bariér k založení rodiny na straně jedné a nalézání jiných životních preferencí, rodičovství konkurujících, na straně druhé.“ (Hašková, 2004: 12)

Důvody bezdětnosti mají různý charakter. Mezi společnostmi akceptované důvody patří ohrožení zdraví dítěte kvůli možnému přenosu smrtelné nemoci, ohrožení vlastního zdraví nebo případně nedostatečné hmotné zabezpečení. Za méně přijatelná zdůvodnění je považována nedůvěra v bezpečný vývoj společnosti, pochybnosti o vlastních rodičovských schopnostech, slib církevního celibátu, pracovní a volnočasové preference nebo důraz na vlastní nezávislost. Dalším důvodem mohou být i partnerské problémy, kdy jedinec nemůže najít toho pravého pro život. (Hašková, 2004: 14)

Důležitou rolí v rozhodování, zda být rodičem či nikoli, hraje pohlaví a vzdělání. Čím vyššího vzdělání muž dosáhne, tím jeho šance na sňatek a založení rodiny stoupají, kdežto u žen je tomu právě naopak. Vysokoškolsky vzdělané ženy

⁶ První demografický přechod, který u nás proběhl přibližně v letech 1830- 1930, je charakterizován snížením úmrtnosti a zvýšením porodnosti. (Chludilová)

často volí raději kariéru než rodinu, protože obojího u nich dosáhnout nelze. (Hašková, 2002: 4)

Názory na bezdětnost jsou v české společnosti různé, ale celkově převládá fakt, že rodičovství je základní identitou dospělého člověka, nezbytnou součástí naplnění lidského života a v důsledku zachování lidského rodu je považováno za sociální normu. (Hašková, 2004: 14)

3.3 Svobodné matky

Mezi lety 1999 a 2001 došlo k zatím největšímu růstu neúplných rodin. V České republice žije v neúplných rodinách 27 % dětí, jedná se o rodiny vedené osamělým otcem (15,4 %) a rodiny vedené osamělou matkou (84,6 %). Nejčastějším případem neúplné rodiny je rozvedená žena s dětmi (60 %), dále sem patří vdovy a vdovci a svobodní rodiče. (Radimská, 2003: 11)

Rok od roku se zvyšuje počet žen, které se rozhodnou, že budou vychovávat děti samy. V roce 1991 připadlo na tisíc svobodných žen devadesát jedno dítě, v roce 2001 jich bylo již sto padesát osm. V minulosti mezi tyto ženy patřily spíše mladé i nezletilé dívky, jež přišly do jiného stavu neplánovaně. Dnes začínají převažovat zralejší ženy, nejčastěji kolem 35 let. Jedná se o ženy, které si dobrovolně zvolily mateřství a život bez partnera. (Kozlová, Tomanová, 2005:31)

Je tedy třeba rozlišovat mezi mladými matkami a matkami, které se rozhodly mít dítě až po třicítce. Z výzkumů vyplývá, že jen málo svobodných matek tvrdí, že skutečně s mužem žít nechtějí a že si vystačí samy. Je to pochopitelné, protože uživit rodinu z jednoho příjmu je velice těžké a ženy bez muže často strádají osamělostí. Muž ale v těchto rodinách chybí nejen matkám, ale i dětem. (Kovařík, Šmolka, 1996: 41-43)

Zralé svobodné ženy, které se rozhodly vychovávat dítě bez muže, mají mnohé společné. Většinou se jedná o vysokoškolsky vzdělané ženy mající prestižní a dobře finančně ohodnocené zaměstnání, takže jsou ekonomicky nezávislé a pomoc od muže nepotřebují. Důvodem může být špatná zkušenost s muži v minulosti nebo nemožnost najít vhodného partnera pro založení rodiny. V některých případech ženy svou volbu žít bez partnera argumentují tím, že chtějí

své děti ušetřit traumatu z možného rozvodu nebo ovdovění. Důvodů, proč se ženy rozhodnou být svobodnými matkami, je mnoho, ale je třeba, aby si ženy uvědomily, že *„toto rozhodnutí neučinily pouze za sebe, ale také za své děti, které v tomto případě nemají možnost volby.“* (Kozlová, Tomanová, 2005: 35)

Mezi svobodné matky však nepatří jen ty ženy, které si tento stav zvolily dobrovolně, ale spadají sem i ženy, jež zůstaly samy s dětmi po rozvodu⁷ nebo rozchodu s partnerem.

Počet rozvodů v České republice v současnosti stále stoupá. V roce 2001 bylo na sto uzavřených manželství šedesát rozvedených. (Radimská, 2003:11) Podobné počty uvádí i Jandourek, který tvrdí: *„Třetina až polovina manželství se do několika let po jejich uzavření rozpadá – nejvíce čtyři roky po svatbě.“* (Jandourek, 2003: 119)

Proč dochází k tak častým rozvodům? Příčinou může být manželství jedinců, kteří pocházejí z rozvedených rodin nebo mají traumatické zážitky z dětství. Důvodem může být také příliš časný sňatek zapříčiněný neplánovaným těhotenstvím, majetkové a věkové rozdíly nebo dlouhé předmanželské soužití. *„Důsledky rozvodu, psychické, sociální i ekonomické, zasahují všechny zúčastněné, tedy manžele i děti, ale nejvíce děti a ženy. Protože je to obvykle muž, kdo vydělává více, a peníze se mezi manžely rozdělují rovnoměrně, znamená pro ženu rozvod zhoršení ekonomické situace. Navíc jí často bývají přiřčeny rozhodnutím soudu děti a v některých případech je obtížné dostat z muže příspěvek na jejich výchovu.“* (Jandourek, 2003: 120)

Osamělé a svobodné matky, jejichž stav je zapříčiněn rozvodem nebo rozchodem, to nemají ve svém osobním životě ani na trhu práce lehké a často se potýkají s chudobou a nezaměstnaností. Tyto ženy *„potřebují jak dostatek času na rodinu a domácnost, tak dostatečný výdělek, přičemž skloubit obojí není snadné a závisí to jak na dosaženém vzdělání, tak na charakteru povolání (zda např. umožňuje flexibilní pracovní režim.)...Osamělé matky mají v průměru o něco vyšší pracovní příjmy (díky podílu starších rozvedených žen), avšak po přepočtu všech*

⁷ Kubičková (2003) podle ČSÚ uvádí, že počet rozvodů na návrh matky činí 66 % a na návrh otce 34 %. Pouze 7 % dětí je po rozvodu s otcem, střídavou péčí tvoří 2 % a v 90 % jsou děti svěřeny do péče matky.

příjmů domácností na osobu jsou příjmy neúplných rodin nižší a rozdíl vzrůstá s počtem dětí.“ (Kuchařová, 2008: 9)

3. 4 Otcové na rodičovské dovolené

Rodičovská dovolená pro muže byla poprvé zavedena se Švédsku v roce 1974. Díky tomu došlo k odklonu od dosavadní normy, kdy byla žena považována za jedinou možnou pečovatelku o dítě v době jeho prvních let. Změna nastala nejen v rodičovské roli, ale také v roli živitele rodiny. *„Žena přestává být vnímána jen jako manželka, hospodyně a matka, začíná být stále více a častěji vnímána jako spoluživitelka rodiny a jako jeden z rodičů.“ (Hašková, 2003: 6)*

V České republice bylo mužům umožněno starat se o nejmenší děti v roce 1987. Nově vzniklý zákon se však týkal jen závažných případů, kdy v rodině chyběla matka. Mezi tyto případy se řadí svobodní otcové, vdovci nebo rozvedení muži. *„Teprve k 1.10. 1990 byl mateřský příspěvek u nás nahrazen rodičovským příspěvkem⁸ a došlo formálně ke zrovnoprávnění muže a ženy v péči o malé dítě, jehož matka zemřela.“ (Hašková, 2003: 6)*

„S novelizací Zákoníku práce, která vstoupila v platnost 1. 1. 2001, byla rozšířena možnost čerpat rodičovskou dovolenou na všechny pracující muže bez ohledu na jejich rodinný stav. Muž v zaměstnaneckém poměru musí být zaměstnavatelem uvolněn, pokud se rozhodne pečovat o narozené či osvojené dítě. Na rodičovskou dovolenou může nastoupit ihned, jakmile se dítě narodí, zůstat na ní však může maximálně do tří let věku dítěte. Tímto aktem byli zrovnoprávněni jak muži mezi sebou (osamělí otcové s těmi, kteří žijí s partnerkami), tak muži s ženami. Rodičovskou dovolenou tedy může čerpat nejen žena, ale i muž, ba dokonce oba současně.“ (Maříková, 2003: 7)

3. 4. 1 Pro a proti

⁸ Rodičovský příspěvek by měl pokrýt náklady rodiče, který zůstane v domácnosti. Od roku 1995 se rodičovský příspěvek váže na výši životního minima a jeho délka možnosti pobírání byla prodloužena na 4 roky. (Hašková, 2003)

„Rozhodnutí stát se pečujícím otcem a chlebodárcovskou matkou je výsledkem jak dlouhodobých názorů a postojů obou rodičů, tak momentální ekonomické a sociální situace rodiny.“ (Kubičková, 2003: 3). Muži by si ale předtím, než si s ženou vymění role, měli uvědomit, že výměna rolí neznamena pouze změnu v péči o dítě, ale že jejich povinnostmi se stanou i domácí práce a další věci kolem rodiny jako například rodinné rituály a oslavy. (Kubičková, 2003: 3)

Oba rodiče by si měli být před tímto rozhodnutím vědomi toho, že je zde důležitý nejen přístup otce, ale i matky, která svému muži dovolí, aby se staral o jejich malé dítě. Z výzkumu (Nešporová, 2006:24) bylo zjištěno, že zhruba 62 % matek striktně nesouhlasilo s tím, aby jejich otec celodenně pečoval o dítě formou rodičovské dovolené. Pouze 26 % matek by partnerovi poskytlo souhlas a 12 % matek si nebylo jisto, zda by na to přistoupily.

Jestliže se muži rozhodnou zůstat s dítětem doma, zůstávají na rodičovské dovolené méně než tři roky. První rok se většinou o dítě stará žena, protože musí zajistit kojení. (Maříková, 2004: 8) Stejně jako ženám, tak i mužům musí zaměstnavatel po dobu 28 týdnů držet jejich pracovní místo. (Hašková, 2003: 6)

Rodičovská dovolená však není pro všechny muže. Někteří muži si nemohou dovolit zůstat doma, protože by jim to způsobilo vysoké finanční ztráty nebo jsou v práci tak vytížení, že si nemohou dovolit absenci.

Odlišným případem jsou rodiny s pečujícím otcem, kde žena vydělá více než muž nebo má alespoň zaměstnání na rozdíl od manžela, který nemůže dlouhodobě najít práci. V naší společnosti spíše pochopíme, že je pro rodinu finančně výhodnější, když žena pracuje a muž je tedy na rodičovské dovolené, než když je důvodem mužova iniciativa starat se o dítě a být v domácnosti. (Maříková, 2003: 7) Dalším důvodem, proč ženy přenechávají mužům péči o malé děti, může být obava z možné ztráty znalostí nezbytných pro jejich práci. Jedná se především o používání cizího jazyka nebo o znalosti softwarové a organizační struktury společnosti. (Nešporová, 2006: 33) Ženy někdy připouštějí možnost otce na rodičovské dovolené z důvodu ztráty jejich nezávislosti, kterou pocítují v důsledku narození dítěte. Často hovoří o pocitech nudy a malé možnosti sociálních kontaktů. A v neposlední řadě je důvodem nízký společenský status mateřské dovolené. Dnešní

společnost podceňuje práci v domácnosti a hodnotí práci ženy jako podřadnou. (Janoušková, Sedláček, 2005: 19)

Kubíčková (2003) přichází s novým poznatkem současnosti. Tvrdí, že díky možnosti českých mužů být u porodu a možnosti aktivně se na něm podílet, vzniká zásadní pouto mezi otcem a dítětem, a proto je pro muže v dnešní době přijatelnější zůstat na rodičovské dovolené.

Z výzkumu, který byl proveden v praxi u rodin, kde byl pečovatelem otec, bylo zjištěno (Šmídová, 2004: 10-11):

- ženy často po předání své role matky pociťovaly ohrožení své identity, ztratily svou jistotu u dětí a obávaly se reakcí z okolí.
- pečující otcové chápali svůj stav jako přechodný a počítali s tím, že po rodičovské dovolené bude následovat návrat jejich mužské identity a znovuzapojení do trhu práce.
- častým případem, který se vyskytoval, bylo tzv. volno, kdy děti usnuly a muž se věnoval svým koníčkům namísto domácích prací a vaření.
- u většiny rodin se matky cítily vyčerpané, protože po návratu z práce musely převzít za muže domácí směnu a on dostal tzv. opuštěák, kdy se mohl věnovat svým zálibám a odpočinout si od rodiny.

Z tohoto výzkumu vyplývá, že ne vždy je výměna rolí mezi mužem a ženou přijatelná, vede k uspokojení potřeb všech členů a ke stabilitě rodiny.

Z určitého pohledu je postavení muže na rodičovské dovolené lepší než ženy. Na jedné straně je díky péči o dítě zeslabena mužova dominance v rodině, ale zároveň si muž vytváří důvěrnější vztah k dítěti. Na druhé straně to však nezeslabuje jeho dominanci k vůči ženě, pokud si zachová muž stále více svobody a výhod ve sféře domácích prací a volného času. (Maříková, Vohlídalová, 2007: 61)

Stabilitu rodiny mohou nabourávat i případné reakce z okolí. Paradoxem je, že muž na rodičovské dovolené je považován za hrdinu. Je na něho pohlíženo s obdivem díky tomu, že zvládl mateřskou roli, pro níž nemá vrozené schopnosti. Naopak žena jako živitelka, která také překročila hranice gendrového stereotypu, je viděna jako krkavčí matka dávající přednost kariéře. Krkavčí matky v pravém slova smyslu nejsou ty, které jdou do práce a mají výčitky svědomí, ale jedná se o matky, jež rezignovaly na status „dobré matky“. Opakem je matka, která „nerada

přepouští místo primární pečovatelské osoby, neboť tak ztratí podstatnou část své femininní identity a zároveň zažívá pocit ztráty jistoty. Snaží se proto dokázat sama sobě, svému muži i okolí, že ve své roli mateřské osoby ob stojí i v pozici, která neumožňuje trvalý kontakt s dítětem.“ (Janoušková, Sedláček, 2005:20-21)

3. 4. 2 Jací jsou otcové na rodičovské dovolené

Podle výzkumů bylo zjištěno, že muži na rodičovské dovolené tvoří homogenní sociální skupinu. Vzájemně se od sebe odlišují vzděláním, povoláním, věkem, regionem, postavením na trhu práce, věkem dítěte a podle podílu na dělbě práce v domácnosti.

Z hlediska věku zůstávají na rodičovské dovolené nejčastěji mladí muži ve věku 24. až 29. let, menší skupinu tvoří muži ve věku 34. až 39. let. Nejstarší otcové jsou ve věku 50. až 54. let, kteří vstoupili do dalšího manželství většinou s mladou ženou. Co se týče regionu, tak je nejvíce zastoupena Praha, pak Ústecký a Moravskoslezský kraj. Další rozdílnou oblastí je vzdělání a povolání. Otcové na rodičovské dovolené mají většinou středoškolské vzdělání s maturitou nebo bez maturity a nejčastější profesí je dělník v sektoru řemeslnickém a zpracovatelském. (Maříková, 2004: 8-9)

Otce na rodičovské dovolené lze rozdělit podle toho, zda zůstávají doma z donucení nebo dobrovolně. První skupinu tvoří muži, jejichž povolání není tak prestižní a finančně ohodnocené jako jejich žen, a proto raději přenechají roli živitele ženě. Druzí jsou otcové, kteří mají většinou uměleckou profesi a dostatek času na to být s dětmi doma nebo otcové mající pečovatelské citění. (Maříková, 2004: 9)

Podobně hodnotí otce i Kubíčková (2003), která rozděluje otce na chleboďárce, velké otce neboli pečovatele a zaangažované otce. U chleboďárců zůstává zachována role tradičního živitele rodiny a péče o děti je přenechána ženě. Příným opakem chleboďárců jsou aktivní otcové, které je možno charakterizovat následovně: „*Pečovatelští otcové dělají něco, co je tradičně prisuzováno pouze matkám – něha, cit, schopnost empatie, altruismus a sebeobětavost.*“ (Kubíčková, 2003: 2). Třetí typ otce, tedy zaangažovaný otec se nachází někdy mezi dvěma

předchozími. Jeho role je se spolupodílet na výchově dětí i na fungování domácnosti a nejčastěji se tento typ vyskytuje v dvoukariérových rodinách.

Otcové na rodičovské dovolené tvoří zhruba 1-3 % procenta osob, které zůstávají s malými dětmi doma. Většinou mužů (66 %), ale i žen (61 %) nepřipadá v pořádku, aby muž zůstal na rodičovské dovolené. Tyto názory jsou spojeny s přetrvávající myšlenkou otce jako živitele rodiny. Stále totiž existují ženy, které si záměrně vybírají pro rodinu muže usilující o kariéru a ony se místo na pracovním trhu realizují v domácnosti. (Nešporová, 2006: 32)

„Institut rodičovské dovolené zavádí do praktického života nový společenský, politický a institucionální přístup k rolím muže a ženy v rodině, neboť umožňuje záměnu a střídání, tedy zastupitelnost generových rolí během tohoto období.“ (Maříková, Vohlídalová, 2007: 13)

V současné době se u nás začíná rozvíjet nová koncepce umožňující otcům více se podílet na péči o jejich novorozence. V mnoha evropských zemích už je zavedena tzv. otcovská dovolená⁹, jež je určena speciálně pro muže a má zajistit jeho pomoc v domácnosti a v péči o dítě těsně po jeho narození. Délka otcovské dovolené je různá, například ve Španělsku 5-10 dní, v Itálii 14 dní a v Norsku dokonce 4 týdny. (Maříková, 2003: 7)

3. 5 Shrnutí

V souvislosti s přibývajícím změnami v rodinném životě se hovoří o tom, že se rodina „hroutí“, ale tradiční vzory se budou v rodinách vyskytovat stále. *„Tyto nové formy rodiny budou nepochybně klást na dospělé i děti nové nároky. Ve*

⁹ Návrh zákona na otcovskou dovolenou byl u nás podán a schválen v roce 2008. Nyní se čeká až pomine rozpočtová krize a stát uvolní peníze na podporu otcům při narození jejich dítěte. „Stát by měl otcům během týdenní dovolené platit zhruba 70 % jejich mzdy, stejně jako dostávají ženy u peněžité podpory v mateřství. Otcové by si mohli týdenní dovolenou vybrat do šesti týdnů od narození dítěte.“ (Kučera, 2010)

všech typech rodiny ale bude prosvítat tradiční pravzor s odlišenými rolemi rodičů. Tento univerzální vzorec je natolik mocný, že i dvě spolu žijící homosexuální ženy vtačí do polarity mužské role a tradiční ženské role.“ (Matoušek, 1997: 32)

Giddens (1999) má však na nové změny v rodině jiný názor. Podle něj nelze každému vnutit šablonu, jak má vypadat jeho rodina, ale je třeba podporovat nejrozmanitější formy rodiny i sexuálního života. Muž či žena mohou zůstat svobodní, aniž by je někdo nazýval „starý mládenec“ nebo „stará panna“. Mladí lidé mohou žít v nesezdaném soužití bez možných pomluv od příbuzných a přátel. A i homosexuálním dvojícím je dovoleno žít ve společné domácnosti a vychovávat děti.

„Naše společnost se stala otevřenou pro různé rodinné modely a poskytl lidem možnost zvolit si způsob, který jim nejvíce vyhovuje.“ (Nešporová, 2006: 36)

II. Výzkumná část

4 Proměny rodiny z pohledu matek

Empirická část mé práce je založena na výsledcích realizovaných rozhovorů. V teoretické části výzkumu jsem se snažila přiblížit stanovené cíle výzkumu a výzkumné otázky. Jako metodu jsem použila kvalitativní výzkum a sběr dat jsem zajistila pomocí polostrukturovaných rozhovorů, jejichž analýza byla zpracována pomocí otevřeného kódování zakotvené teorie.

4. 1 Úvod do problému a cíl výzkumu

Rodina podobně jako celá společnost prošla v průběhu historie rozsáhlým vývojem. Zpočátku minulého století převládal tradiční model rodiny, kdy muž byl hlavou rodiny a žena byla matka a hospodyně. Postupem času však došlo ke značným odchylkám od tradice.

V současnosti již neexistuje jednotný model rodiny a mnohdy nejsou zachovávány ani tradiční role matky a otce. Vznikají nové alternativní formy partnerského a rodinného soužití a tím dochází ke změně celkového pohledu na dnešní rodinu.

Cílem mé diplomové práce bylo zjistit a porozumět názorům českých matek na současné proměny rodiny.

Na základě stanoveného cíle byly sestaveny výzkumné otázky:

Základní výzkumná otázka:

Jak vnímají české matky proměny současné rodiny?

Dílní výzkumné otázky:

Jakými změnami prošla rodina za poslední století (podle názoru matek).

Jak české matky hodnotí nové alternativní formy soužití bez manželství.

Názory českých matek na současné trendy v rodině.

4. 2. Kvalitativní výzkum

Pro účely svého výzkumu jsem zvolila metodu kvalitativního výzkumu, pomocí něhož lze lépe prozkoumat subjektivní realitu a porozumět danému sociálnímu problému.

„Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problému v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založených na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu.“ (Švaříček, Šedřová, 2007:17)

Při kvalitativním výzkumu je třeba si nejprve zvolit téma a základní výzkumné otázky, které se mohou měnit během sběru a analýzy dat. Hypotézy se nevytvářejí na začátku výzkumu, ale až v průběhu šetření. Hlavním úkolem výzkumníka je analyzovat jakékoliv informace, které by mohly odpovídat na jeho základní výzkumné otázky. (Hendl, 2008: 48)

Podle Hendla (2008) je kvalitativní výzkum pružnější než kvantitativní, protože v průběhu sběru dat se mohou měnit nejen výzkumné otázky, ale i celý výzkumný plán.

Mezi základní tři kritéria kvality kvalitativního výzkumu patří:

- validita – výzkum by měl být pravdivý a platný. Koncept vnitřní validity tvoří kritérium důvěryhodnosti, která je zajišťována například pečlivým uváděním citací a parafrází. Koncept vnější validity se vyznačuje kritériem přenositelnosti a aplikovatelnosti.
- reliabilita – výzkum by měl spolehlivý, což je například zajišťováno přepisem nahrávek nebo opětovaným kódováním.
- zobecnitelnost

(Švaříček, Šedřová, 2007: 28-42)

Kvalitativní výzkum, který využívá jako metodu sběru dat rozhovor, vyžaduje přímý kontakt výzkumníka s respondentem. Vedle hlavních zásad výzkumu by si měl být výzkumník vědom i základních etických principů, jež musí být dodržovány a pomocí nichž dojde k získání cenných informací.

Etické dimenze výzkumu: (Švaříšek, Šedřová, 2007: 43-50)

- důvěryhodnost – ve výzkumu by neměla být zveřejňována data, která by mohla identifikovat účastníky. Pseudonymy by měly být užity nejen pro osoby, ale i pro místa a instituce.
- poučený souhlas – výzkumník by měl mít zdokumentovaný souhlas, že jsou účastníci seznámeni s povahou výzkumu.
- zpřístupnění práce účastníkům výzkumu.

Hendl (2008: 153-154) doplňuje etické zásady o princip svobody, díky němuž mají účastníci právo odmítnout rozhovor nebo odpověď na některou otázku.

4. 3. Technika sběru dat

Samotný výzkum vychází z názorů respondentek na současnou rodinu, a proto jsem zvolila pro získání potřebných dat techniku polostrukturovaných rozhovorů. Při tomto rozhovoru si výzkumník vytváří okruh otázek, na které se účastníků bude ptát. Výhodou je, že se pořadí otázek během rozhovoru může měnit.

Před samotnou realizací rozhovorů jsem vypracovala schéma rozhovoru, které bylo tvořeno z okruhových otázek a případných podotázek, jejichž pořadí bylo přizpůsobováno aktuálním rozhovorům s respondentkami. Některé otázky jsem při realizaci rozhovorů vynechala a naopak jiné podle potřeby rozšiřovala. Svě respondentky jsem požádala, aby se přesně nedržely stanovených otázek a odpovídaly podle toho, co je v tu chvíli k danému tématu napadne.

K přepisu mluveného materiálu jsem použila doslovnou transkripci. Při převodu mluveného slova do literárního opisu jsem použila klasickou abecedu (ne fonetickou) a ponechala veškeré stylistické i nespisovné nedostatky, jelikož je tím zachována autentičnost projevu. V případě výrazných neverbálních posunků či zvuků bylo uvedeno vysvětlení v závorce.

4. 4. Volba výzkumného vzorku

Na rozdíl od kvantitativního výzkumu, kde je výběr většinou náhodný, využívá kvalitativní výzkum výběr vždy záměrný podle tématu.

Ústředním tématem mé diplomové práce je rodina, jejíž nedílnou součástí jsou matky, tudíž jsem se snažila získat právě jejich pohled na měnící se současnou

rodinu. Záměrně jsem zvolila matky pocházející z různých forem rodinného soužití. Dvě ženy žijí v nesezdaném soužití, v němž vychovávají děti. Další dvě jsou svobodné matky a poslední matka uzavřela manželství.

Výzkumný vzorek tvořily matky ve věku od 29 až 34.

Všechny ženy patřili do okruhu mých přátel, což mi usnadnilo práci v tom smyslu, že ke mně byl otevřenější a nebyl se vyslovit své názory naplno.

Tabulka č. 1: Základní informace o výzkumném vzorku

Jméno	Věk	Vzdělání	Zaměstnání	Počet dětí	Věk dětí	Forma soužití	Délka soužití
Iva	29	VOŠ ekonomická	mateřská dovolená	1	1 rok	manželství	4 roky
Jana	34	kadeřnice	kadeřnice	1	4 roky	svobodná matka	1,5 roku
Lucie	29	střední škola ekonomická	brigádně oblastní charita	1	4 roky	svobodná matka	2 roky
Lenka	33	střední rodinná škola	mateřská dovolená	3	6, 4, 1 rok	nesezdané soužití	16 let
Petra	33	prodavačka	mateřská dovolená	1	3 roky	nesezdané soužití	4 roky

Vzorek matek, který jsem si pro svůj výzkum vybrala, byl příliš malý na to, aby se výzkumné výsledky mohly zobecňovat. Z toho důvodu jsem neusilovala o generalizaci daného zjištění, ale snažila jsem se detailně problematiku prozkoumat.

4. 5. Charakteristika výzkumného vzorku

Pro svůj výzkum jsem si záměrně vybrala matky pocházející z různých forem partnerského a rodinného soužití. Na základě jejich odlišného rodinného života mi byly poskytnuty různorodé názory na proměny současné rodiny.

Respondentka Iva (R1):

Paní Iva byla jedinou respondentkou, která uzavřela manželství. Společně se svým mužem žijí v bytovém pronájmu, kde vychovávají jednorozčného syna Milana. Paní Iva je v současné době na mateřské dovolené, kterou si podle její výpovědi nesmírně užívá a která jí nadevše naplňuje.

Spolu se svým mužem se po tří měsíční známosti rozhodli pro společné bydlení, v němž setrvali další tři roky a poté se vzali. Jejich hlavním důvodem svatby bylo zajištění druhého partnera a dítěte v případě úmrtí jednoho z nich. Oba si totiž z dětství nesou hořkou zkušenost smrti jednoho z jejich rodičů. Ale to však nebylo jedinou příčinnou jejich sňatku. Oba partneri se shodli na tom, že jestliže chtějí mít dítě, tak svatba je tím nejlepším řešením pro začátek budoucí rodiny.

Z rozhovoru vyplynulo, že je paní Iva v manželství šťastná. Společně se svým mužem plánují v příštích letech rodinný dům a do tří až čtyřech let další dítě.

Respondentka Jana (R2):

Paní Jana je jednou ze svobodných matek, které mi umožnily realizovat s nimi rozhovor. Paní Jana žije se svou čtyřletou dcerou v přestavěném podkrovním bytu v domě svým rodičů. V současné době se může naplno věnovat své práci kadeřnice, kterou při mateřské dovolené vykonávala pouze pro své stálé zákaznice, o které nechtěla přijít. Její dcera chodí do mateřské školy a v odpoledních hodinách se ni stará babička s dědečkem.

Svou dceru vychovávala do jejích třech let se svým partnerem, který s nimi žil u jejích rodičů. Avšak z důvodu jeho častého užívání alkoholu a přílišné žárlivosti, dospěla paní Jana k jedinému řešení. Zůstala raději svobodnou matkou než aby snášela toto utrpení.

Paní Jana by si do budoucna přála najít nového partnera. Je si však vědoma toho, že už není sama, ale má i svou dceru, která bude rozhodujícím článkem při výběru nového muže a možná i tatínka. Svatbu v žádném případě neodsuzuje, spíše naopak, chtěla by se vdát a pořídit si další děti.

Respondentka Lucka (R3):

Paní Lucka je druhou svobodnou matku v mém výzkumném vzorku. Stejně jako paní Jana žije i ona se svým čtyřletým synem u rodičů, ale v současné době přestavuje za pomoci rodičů svůj nový dům, kam má v plánu se do roka nastěhovat. Paní Lucka je v současné době přihlášená na pracovním úřadě a v době, kdy její syn pobývá v mateřské škole, pomáhá v oblastní charitě.

O svém bývalém partnerovi mi paní Lucka sdělila pouze to, že spolu bydleli jen rok po narození syna a důvodem jejich rozchodu byla jeho nezodpovědnost a lehkomyšlnost, což bylo možná zapříčiněno i tím, že byl o pár let mladší než ona.

Paní Lucka má ohledně rodinného života vzor u svých rodičů, a proto by se určitě vdát chtěla. Podle jejích slov se velmi náročně vychovávat dítě sama a v budoucnu by partnera, který by jí byl oporou, uvítala.

Respondentka Petra (R4):

Paní Petra žije v současné se svým partnerem v nesezdaném soužití. Společně vychovávají tříletou dceru, které za pár měsíců přibude sourozenec. Paní Petra se pro druhé dítě rozhodla tehdy, když zjistila, že jí její zaměstnavatel po mateřské dovolené nedrží pracovní místo.

Se svým partnerem se seznámili před čtyřmi lety a hned rok poté se jim narodila dcera. Rozhodli se tedy pro stavbu rodinného domu, v němž už v současné době žijí.

Hlavním důvodem, proč ještě neuzavřeli manželství, jsou finance. Oba chtějí velkou svatbu, což v dnešní době není levná záležitost. Paní Petra si je vědoma toho, že spolu se dvěma dětmi na svatbu jen tak peníze nebudou, ale do budoucna s ní určitě počítá. Manželství pro ní znamená zázemí pro děti a nechtěla by je o to připravit.

Respondentka Lenka (R5):

Paní Lenka je matkou tří dětí, která žije už šestnáct let v nesezdaném soužití. Spolu se svým partnerem žijí ve dvou místnostech v přestavovaném starším domě ve vesnici, která je obcí, kde se nachází lékař a další potřebné instituce, vzdálená patnáct kilometrů. Do budoucna plánují přestavbu podkroví, kde by mohly být pokoje pro děti.

V době, kdy měla paní Lenka končit mateřskou dovolenou, nemohla sehnat pracovní místo, a proto se rozhodla pro druhé dítě a následně i pro třetí, kterému je dnes rok. Nyní je tedy mateřské dovolené, ale další dítě už neplánuje.

Důvodem jejich nesezdaného soužití je finanční náročnost svatby, ale i pohodlnost a zvyk, který už léta přetrvává. Paní Lence je teprve 33 let a v nesezdaném soužití nechce setrvat celý život.

4. 6. Výzkumné prostředí a časové rozvržení

Rozhovory, které byly zapotřebí k výzkumu, byly prováděny v průběhu března 2011. Všechny respondentky mi umožnily realizovat rozhovory u nich doma, kde byly podle mého názoru příznivé podmínky pro kvalitní získání dat. Časový prostor, jenž byl vymezen pro rozhovor, trval zpravidla kolem 45 – 60 minut.

4. 7. Zpracování údajů

Pro analýzu rozhovorů jsem zvolila princip otevřeného kódování zakotvené teorie. Zakotvená teorie neboli „grounded theory“, kterou vytvořili sociologové Barney Glaser a Anselm Strauss, patří do základních metod kvalitativního výzkumu. Nejedná se v pravém slova smyslu o teorii, ale spíše o strategii výzkumu a způsob analýzy získaných dat. (Hendl, 2008: 123)

Při realizaci výzkumu není stanovena teorie, kterou bychom ověřovali. Samotná teorie je vytvářena na základě analýzy dat. „*Nezačíná se s teorií, jež se dokazuje. Spíše se začíná s oblastí studia a zkoumá se vše, co se v té oblasti vynořuje.*“ (Strauss, Cobin, 1990: 23 In Hendl, 2008: 245)

Základem zakotvené teorie je kódování. Hendl rozlišuje otevřené kódování, axiální kódování a selektivní kódování. Při otevřeném kódování se vytváří koncepty a kategorie přímo z dat v textu. Axiálním kódováním se vzniklé kategorie uspořádají novým způsobem a vytvoří se tak obraz o vztazích mezi různými kategoriemi. Při tomto kódování se užívá tzv. paradigmatický model¹⁰, k němuž se

¹⁰ Paradigmatický model se skládá z částí: příčinná podmínka, jev, kontext, intervenující podmínky, strategie jednání a interakce, následky. (Švaříček, Šedřová, 2007:232)

kategorie přiřazují. A při selektivním kódování se určí centrální kategorie a k ní se přiřazují ostatní kategorie. (Hendl, 2008: 246-252)

Pro svůj výzkum jsem užila metodu otevřeného kódování. Na základě této metody je text analyzován a rozdělen na jednotky (slova, věty, odstavce) podle významu. Každé jednotce je přidělen kód (jméno nebo označení). Kódům jsou nadřazeny kategorie, do nichž se přiřazují příbuzné kódy. Mezi kategoriemi se musí nalézt spojení, na základě kterého se vytvoří obrazec a podle něj následný text (převyprávění jednotlivých kategorií - nemusí se vyskytovat všechny kategorie, jen ty, které vztahují k výzkumné otázce). Jednoduchý popis kategorií a vztahů mezi nimi tvoří kostru výzkumné zprávy. (Švaříček, Šedřová, 2007:211-232)

Ve svém výzkumu jsem okódované pojmy seskupila do kategorií a subkategorií a na jejich základě jsem rozhovory interpretovala.

4. 8. Analýza dat

Na začátek mé analýzy dat je potřeba říci, že úkolem mého výzkumu není zjistit, jak vypadají nebo se proměňují rodiny matek, které mi poskytly rozhovor.

Základem mé diplomové práce je zjistit a porovnat názory matek na proměňující se současnou rodinu.

4. 8. 1. Kategorie: Rodina

Pod pojmem rodina si každý z nás představí něco jiného. Může se jednat pouze o nukleární rodinu tvořenou otcem, matkou a dítětem. Nebo do rodiny můžeme také zařadit naše nejbližší příbuzné – babičku, dědu, strýce, tetu a další. Názory respondentek na to, kdo do podle nich do rodiny patří, se lišily.

„Teď je pro mě rodina Roman a Anetka. Romanovo rodiče, to už není tak blízká rodina.“ (Petra)

„Já to vidím u našeho malého, že i ta babička s dědou jsou důležitou součástí rodiny.“ (Iva)

„Já osobně do rodiny řadím všechny příbuzné, ať už se jedná o naše, tchýni nebo tety. Rodina by podle mého názoru měla být velká.“ (Lenka)

Zajímalo mě, jestli dnešní matky vědí, co v minulosti představovala tradiční rodina a zda z ní v rodinách dodnes zůstalo něco zachováno.

V tradiční rodině byly striktně dány povinnosti muže a ženy. Matka měla na starosti chod domácnosti a výchovu dětí. A otec byl řádným živitelem rodiny. (Giddens, 1999: 160)

Krom jedné respondentky mi žádná neuměla na otázku odpovědět, protože pojem tradiční rodina neznaly.

„Babička moje říkala, že nevykali tatínkovi, ale tatínek byl malý pán bůh, kolem něhož se to točilo. A třeba i co se týče jídla, dřív se dávalo první chlapovi a potom teprve dětem. Dnes automaticky strkáš první jídlo dětem.“ (Lenka)

V tradičních rodinách byly přesně stanoveny úlohy žen a mužů. Podle názorů všech respondentek se mnohé v rolích žen a mužů oproti minulosti změnilo.

„Dnes je větší emancipace. Dříve ženy byly utáplejší, klidnější a hlavně se staraly o tu rodinu, nebyly to takové kariéristky jako dneska.“ (Iva)

„Žena dřív se starala o jídlo, děti a muž zaopatřoval. Dnes už si žena s mužem může roli vyměnit. Dnešní ženy už nemusí poslouchat jako tomu bylo dřív.“ (Jana)

V souvislosti se změnami rolí žen a mužů v rodině respondentky hovořily o tom, jaké změny jsou podle nich nejzásadnější v současné rodině oproti létům minulým. V tomto případě se výpovědi velmi různily, ale všechny z nich jsou opodstatnělé. Za hlavní změny v rodině byla považována dnešní vysoká rozvodovost a dále oproti minulosti odlišná ekonomická situace a pomoc státu.

„Dříve žena musela spoléhat na chlapa, že jí zajistí živobytí, děti. Žena v dnešní době může pracovat, a tak si může dovolit zůstat sama.“ (Lucka)

„A co se týče státu, tak je ta pomoc určitě větší.“ (Lenka)

Za další zásadní změnu je považován vznik nukleární rodiny žijící samostatně bez ostatních příbuzných.

Princip nukleární rodiny řadí Giddens (1999: 160) mezi základní vlastnosti dnešního rodinného životního stylu.

„Teď žijí rodiny samostatně. Dříve všichni žili dohromady. Všichni se starali o jeden statek, dnes už to tak není, protože to není nic dobrého žít s rodiči.“ (Petra)

V neposlední řadě bylo jako změna zmíněno manželství, které dnes není nutné k tomu, aby spolu dva lidé žili, například v nesezdaném soužití, a vychovávali společně děti.

„Určitě už dnes není manželství prioritou jako dřív.“ (Petra)

„... , protože v minulosti přišlo dítě a museli se vzít oproti dnešku.“ (Jana)

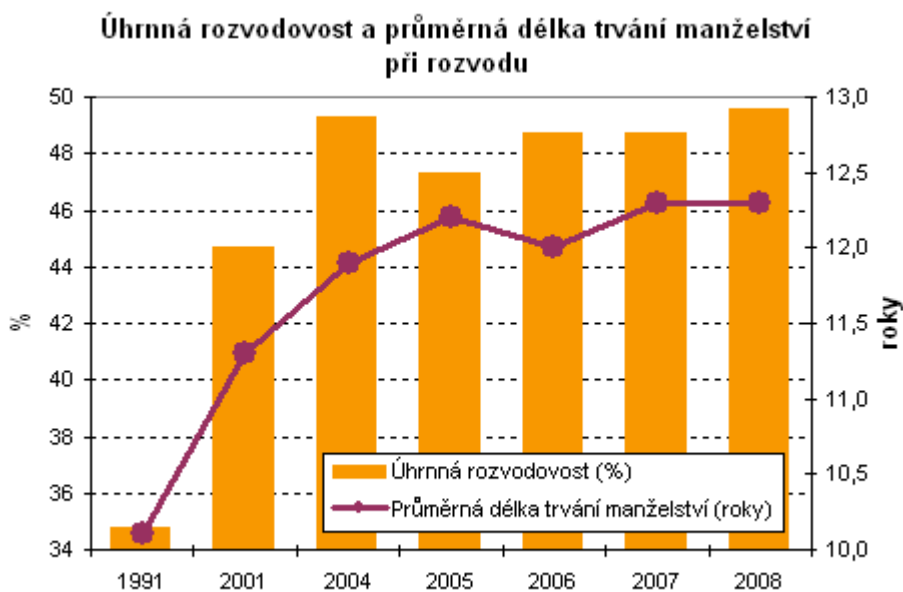
Když bychom se pokusili porovnat dnešní a minulou situaci v rodině, došli bychom k závěru, že dnešní rodina je více nestabilní. V současnosti je největším problémem nevěra a rozvodovost, na čemž se také všechny respondentky shodly.

„Rozvést se není nemožný. V minulosti, i když muž ženskou bil, tak to musela vydržet. A hlavně dřív lidé překonávali překážky, dneska ne. Dneska jdou rovnou od sebe.“ (Lenka)

Vysoká míra rozvodovosti je v dnešní době jakýmsi trendem. Počet manželství, která se rozvedou, stále stoupá a možná i proto lidé volí raději nesezdané soužití.

Příčiny rozvodů jsou u každého manželství individuální. Respondentky uvedly například tyto: nevěra, finance, neplodnost, stereotyp, netolerance, žárlivost, alkohol, psychické vydírání a fyzické násilí.

Graf: Rozvodovost (ČSÚ)

Z grafu je vidět, že od roku 1989 došlo k velkému nárůstu rozvodů. Radimská (2003:11) uvádí, že v roce 2001 bylo ze sta manželství šedesát rozvedeno.

Shrnutí:

Všechny respondentky podle svých názorů vyjádřily, že rodina se oproti minulosti v mnohém změnila. Nejenom, že došlo k rozdělení rodiny na nukleární a rozšířenou, ale i tradiční rodina se postupně proměnila v moderní a následně v postmoderní. V neposlední řadě došlo ke změnám mužských a ženských rolí v rodině. Za nejzásadnější změnu je považována vysoká rozvodovost, která zapříčinila současnou nestabilitu v rodině.

4. 8. 2. Kategorie: Formy soužití

Subkategorie: Manželství

Respondenta Iva, která je jediná vdaná, považuje manželství za vážnou věc.

„Pro můj život je manželství hodně důležité. Já potřebuji mít tu rodinu jasně danou. Je to takové, že ti partneři nemají takovou volnost vzájemně, ale určitě tam není žádné svázání, žádná tyranie, nic, ale manželství je jasně dané a ví se, že ti lidé k sobě patří a to dítě je jejich.“ (Iva)

Pro manželství je však typický, že ať chceme nebo ne, určitý pocit svázanosti a odevzdanosti, což v nesezdaném soužití, které je založeno na vzájemné nezávislosti, nepoznáme. (Hamplová, Pikálková, 2002: 128)

Respondentky žijící v nesezdaném soužití nepocítují aktuální nutnost se vdát, nynější stav soužití jim vyhovuje, ale do budoucna se svatbou počítají.

„Dřív mi to bylo jedno, že jsme druh a družka, ale čím jsem staří, tak to pociťuji víc, že bychom se měli vzít.“ (Lenka)

„My jsme chtěli svatbu, ale v dnešní době je to o penězích a máš ty priority jinak posunutý.“ (Petra)

Svobodným matkám je líto, že jejich vztah nevyšel a doufají, že dostanou v životě další možnost do manželství vstoupit. Respondetka Lucka dokonce připisuje manželství větší váhu než nesezdanému soužití.

„Já jsem i říkala, když jsem byla s mým bývalým partnerem, kdybychom se vzali, jestli bych byla schopná s ním vydržet déle než když by se jednalo pouze o rozchod. Já si myslím, že díky tomu, že se to manželství hned tak nerozvede, že bych to déle vydržela.“ (Lucka)

Důvody, proč lidé uzavírají manželství, jsou podle respondentek různé: láska, pro případ úmrtí, majetek, hypotéky a úvěry. Aktuální už podle nich není těhotenství.

Jednou z hlavních příčin, na níž se shodly tři respondetky, bylo společné příjmení. To je důležité v případě, když se má narodit dítě, které by jinak mělo odlišné příjmení než jeho matka.

„A mám možnost to posoudit i z porodnice, když se malý narodil, tak se jmenoval příjmením po nás a nebudou to řešit třeba ani ve školce a v budoucnu ve škole. A vím, že třeba moje kamarádky nejsou sezdané a v porodnici se dítě jmenovalo jinak a ony jinak.“ (Iva)

V otázce manželství je vždy na obou partnerech, jaké si stanoví mantinely pro jejich volný čas. Zda ho budou trávit společně nebo si ponechají určitou svobodu. Zda manželství omezuje svobodu, bylo u respondentek rozporuplným tématem. V poměru 3:2 vyznělo, že manželství svobodu omezuje.

„Podle toho, co se tou svobodou bere, když je to koníček, tak ten by se omezovat neměl. Ale když je to chození do hospod, tak to už bych já osobně omezovala....Svobodu to podle omezuje, ale vzájemně.“ (Lucka)

V souvislosti s manželstvím mě zajímalo, zda byl jejich názor na soužití vázané zákonem ovlivněn orientační rodinou. To znamená tou, do které se narodily a v níž vyrůstaly. Zda soužití jejich rodičů poznamenalo jejich rozhodnutí v dospělosti. V tomto případě se všechny shodly v tom, že ano.

„Naši se sice rozvedli, ale mě to asi neovlivnilo. Možná mě to akorát nehnalo do nijak vážného vztahu.“ (Petra)

„Ano, ovlivnilo mě to, protože když to vidím u rodičů, kteří jsou stále spolu, že to jde a že ta rodina může fungovat. I když se zase říká, že děti z rozvedených a rozešlých rodin se za každou cenu snaží mít ji celou.“ (Jana)

Manželství by mělo, i podle názorů respondentek, předcházet společné soužití, kdy se dva lidé lépe poznají.

„Nesezdané soužití představuje spíš přechodnou fázi před uzavřením manželského svazku, nejedná se však o náhradu tradičního legálního manželství.“ (Hamplová, Pikálková, 2002: 132)

Časové rozmezí mezi nesezdaným soužitím a manželstvím je podle matek následující:

„My jsme se brali po čtyřech letech společného soužití. Po třech měsících chození jsme spolu začali žít a maximálně doporučuji.“ (Iva)

„My jsme spolu byli devět let než jsme měli dítě, ten vztah bez toho dítěte je skvělý, tak první tři roky, ale pak co...tak buď potom jezdit, cestovat nebo si pořídit dítě, protože ten vztah se nevyvíjí.“ (Lenka)

„Tak po šesti letech, podle toho mého předešlého vztahu, už je doba, kdy jsme si každý žili svůj život a bylo na čase začít budovat tu rodinu a mít nový společný zájem...Ono se říká, že po těch šesti nebo sedmi letech se buď lidé vezmou nebo se rozjedou.“ (Jana)

Subkategorie: Nesezdané soužití

Nesezdané soužití, „žití na hromádce“ nebo „život na psí knížku“ je v dnešní době velmi rozšířenou záležitostí. Lidé se nechtějí vázat a mnohdy jim tento svobodnější způsob soužití vyhovuje. Respondentky se shodly na tom, že nesezdané soužití může nahradit manželství i na celý život, avšak ony by chtěly spíše svatbu.

„Může to být i náhrada za manželství. ale myslím, že v určitém věku k té svatbě dospěje každý pár.“ (Lenka)

Respondentky, kromě jedné (Jany), označily nesezdané soužití v mnoha případech jako „manželství na zkoušku“. Pro většinu lidí je důležité nejprve svého partnera poznat než si ho vezmou na celý život.

„My fungujeme jako manželství, já se svým jménem představuji málo kde, jako že mě zná mým jménem málokdo. A je to jednodušší.“ (Petra)

„Já když s někým začnu žít, tak to vždycky myslím vážně. Nepřemýšlím nad tím, jestli to zkouška nebo není, to by se asi ukázalo časem.“ (Jana)

„Je to jako zkušební doba v práci, kde tě mohou vyhodit hned, ale v manželství to tak není.“ (Iva)

K hlavním důvodům nesezdaného soužití, jež byly podle výpovědí uvedeny, patří: nedostatek času, setrvačnost, lenost, věk, zklamání z dřívějšího vztahu a finance. Lidé často nemají dostatek peněz na svatbu, která je v dnešní době záležitostí několika desítek tisíc korun.

„Ale dnes je to o penězích, ona ta svatba stojí třeba padesát tisíc určitě. Potom se rozváděj, když máš drahou svatbu.“ (Jana)

„Ale nehleď na to, tak dneska je svatba hodně finančně náročná záležitost. Ne každý má na to dát třeba 80 tisíc na svatbu.“ (Iva)

Jedním z překvapujících důvodů bylo opět přímení. U nesezdaného soužití lidé často setrvávají, protože už jsou rozvedení, mají děti a další sňatek by pro matky znamenal nové příjmení a jejich dětem by zůstalo to staré.

„Nebo jeden má dítě z prvního manželství, které se jmenuje stejně jako jeho matka a ta se bojí, že když se vdá, tak se dítě jako jediné bude jmenovat jinak. Tak raději zůstanou v nesezdaném soužití. Aby se to dítě necítilo ostrčené.“ (Petra)

Nesezdané soužití však s sebou nese i určitá rizika, jichž si respondentky byly vědomy. Jako hlavní uváděly finanční obtíže v případě úmrtí jednoho z partnerů.

„Jde o vdovský důchod, sirotčí důchod a to jsou dneska tak pět až šest tisíc měsíčně pro dítě i pro ženu, takže nezanedbatelná částka.“ (Iva)

Subkategorie: Singles

Fenomén singles začíná být v dnešní době rozšířeným jevem, obzvláště u lidí kolem 30 roku života, kteří se nechtějí vázat, ale spíše si jen užívat.

„Pojem singles označuje jedince, kteří nechtějí vstupovat do manželství, protože jim život o samotě v zásadě vyhovuje. Motivací je především větší možnost věnovat se kariéře, osobním zálibám, vstupovat do více sexuálních vztahů. Druhou stránkou tohoto životního stylu jsou pocity osamocení a izolace. (Jandourek, 2003: 119)

Samotný pojem singles mi uměly vysvětlit pouze tři respondentky a dvě z nich se s tímto termínem nikdy neseťkaly. Jak asi může vypadat jejich způsob života zhodnotily takto: Tito lidé mají život bez závazků a mají jinak stanovenou to, čím je jejich život naplňován. Může to být například kariéra nebo cestování. Avšak způsob života nemusí mít jen kladné stránky.

*„Chodí nakupovat s kámoškama, chodí na kafe, na večere a občas si někoho nabrknou na diskotéce a hodně si užívají. Ale myslím si taky, že jsou smutní.“
(Petra)*

Na základě otázky, zda je životní styl singles vždy dobrovolný, se všechny respondentky shodly, že ne. Důvodem podle nich může být i neplodnost, nadváha, kariéra, pohodlnost nebo i jiná sexuální orientace.

„Já myslím, že ne. Chlap může třeba zjistit, že je na chlapy a veřejně se to bojí přiznat, tak to řeší takhle.“ (Lenka)

Rozdíl mezi dnešními singles muži a singles ženami podle dotazovaných matek je. Krom jedné respondentky (Petry) se všechny shodly na tom, že pro ženy je v důsledku jejich povinnosti rodit děti rozhodující věk, kdežto muži mohou být svobodní, například do padesáti, a pak až si pořídí dítě.

„Tak chlap umí být sám, ale je to taky o tom věku. Když je chlap v padesáti ještě fit, tak chytne klidně mladou mízu. Chlap je furt duchem mladý, kdežto žena kolem čtyřicítky prostě stárne. A taky potřebuje tu rodinu víc i ty děti.“ (Lenka)

Jednoznačně se respondentky shodly na tom, že každý člověk má právo si tento netradiční způsob života zvolit a že tím nikterak společnost neomezuje.

Subkategorie: Bezdětnost

Bezdětnost je dnes rozšířena nejen u lidí žijících jako singles, ale i u lidí, kteří upřednostňují jiné priority než založení rodiny. Když pomineme nezvratný důvod neplodnost, která je označována za nedobrovolnou bezdětnost, tak byly při rozhovorech zmíněny následující příčiny bezdětnosti: pohodlnost, strach ze

zodpovědnosti, minimální podpora od státu a finanční důvody, náročnost volby partnera, jiná sexuální orientace a nemoc ženy, která by mohla ohrozit život dítěte.

„Jsou i lidé kteří spolu žijí a nemají děti, na jednu stranu se jim nedivíš, ale druhou stranu jsou podle mě ochuzení. Znáám lidi, co vůbec nechtějí děti, ale to je zvláštní. Musí jim být pak doma smutno, i když mají psa.“ (Petra)

Jen pro zajímavost jsem se respondentek zeptala, co by zvolily, kdyby ještě neměly děti. Zda by to bylo rodičovství nebo bezdětnost a ani jedna z nich by v žádném případě neměnila. Je samozřejmé, že ženy, které už mají děti a milují je, nebudou v otázce rodičovství váhat.

„Já bych volila jednoznačně děti, naplňuje mě to.“ (Iva)

„Já bych nemohla být bez dětí.“ (Lenka)

„Já bych nechtěla být bezdětná. Já bych chtěla mít spoustu dětí, ale nejsou na to peníze.“ (Petra)

„Já bych nechtěla být bezdětná, vůbec. Protože si myslím, že po té třicítce, už nebaví jenom ty koníčky, jenom si jít sednout s kamarády do hospody, už potom člověk hledá jiný smysl života.“ (Jana)

V souvislosti s rodičovství se některé respondentky zmínily o ideálním věku, kdy si pořídit první dítě. V tomto směru se však jejich názory lišily.

„Já když to vezmu podle těch dětí. Já jsme měla první v šestadvaceti a dneska musím říct, že je to dlouho.“ (Lenka)

„I když jsem si říkala, když jsem Kubu čekala v dvaceti pěti, tak že jsem ještě mohla počkat, ale dneska jsem ráda, protože je to tak akorát v těch dvaceti pěti.“ (Lucka)

„... protože já jsme měla Anetku až ve třiceti a není to pozdě.“ (Petra)

Shrnutí:

I přesto, že nebyly všechny respondentky vdané, považují manželství i v současné době za důležité a v jejich životě opodstatnělé. Mezi hlavní důvody sňatku zařadily lásku, zabezpečení v případě úmrtí a společné příjmení. Shodně se respondentky vyjádřily o tom, že jejich názor na manželství je ovlivněn jejich orientační rodinou. Rozdílné však byly jejich odpovědi v otázce, zda manželství omezuje svobodu.

Nesezdané soužití lze podle zkoumaných matek považovat jako náhradu za manželství, ale i za manželství na zkoušku. K hlavním příčinám, které podle nich vedou dnešní páry k nesezdanému soužití, patří finanční náročnost svatby a u rozvedených jedinců opět příjmení.

S fenoménem singels se sice ve svém životě neselekaly všechny respondentky, ale po krátkém vysvětlení mi byly schopné popsat jejich průměrný věk cca 30 let, pohodlný a bezstarostný způsob života a jako hlavní rozdíl mezi singles muži a singles ženami určily přibývající věk, který ženy, co se týče budoucího rodinného života, omezuje.

Názor dotazovaných žen na bezdětnost byl záporný, což je pochopitelné, protože ony samy jsou matkami a život bez dětí by si nedokázaly představit.

Jak respondentky z nesezdaného soužití, tak i svobodné matky připustily, že jejich současný stav je pouze dočasný a že i v dnešní moderní době chtějí uzavřít manželství.

4. 8. 3. Kategorie: Trendy v rodině

Subkategorie: Svobodné matky

Když se řeklo svobodné matky, tak ne všechny respondentky napadly pouze ty matky, které si tento stav dobrovolně nezvolí, ale přišla řeč i na ženy kariéristky pořizující si děti kolem čtyřicátého roku života, což se v současné době stává

trendem. Důvody těchto dobrovolných svobodných matek mohou být: kariéra, zklamání ve vztahu, nedostatek času nebo nejsou tolerantní a schopné kompromisu. Názory na pozdní svobodné mateřství se více méně shodovaly a byly vyjádřeny záporně.

„V těch 40 letech je to pozdě. Když bude dítěti 18 let, jim potáhne na šedesát, budou muset řešit vysokou školu. A už třeba ani nemusí být živí.“ (Iva)

„U některých náročných žen, ty hodiny také tikají a myslím, že maximální věk na porodit dítě je do těch čtyřiceti. Protože potom už člověk nemá takovou sílu se s tím poprat.“ (Jana)

V mém výzkumném vzorku byly dvě svobodné matky, které se však do tohoto stavu dostaly nedobrovolně a jejich důvody pro život bez otce svého dítěte byly založeny hlavně na tom faktu, že nechtěly dítěti lhát a předstírat před ním, že jsou šťastná rodina. Obávaly se toho, že by jim to mohlo být v budoucnosti vyčteno.

„Já jsem třeba říkala, že kdybych s ním vydržela, tak že ona by mi to vyčítala, že mi ubližoval a já jsem si to nechala. A třeba kdyby si našla někoho podobného, tak by řekla, že já zrovna jí nemám, co radit. Já bych jí pak nemohla ani poradit, že je to špatně.“ (Jana)

„Že to dítě mi v budoucnu vyčte, že jsem s tím otcem byla, že jsem nežila svůj život a bude ve mně vidět faleš, neupřímnost.... Dítě by si mohlo myslet, že ono bylo ten důvod, proč jsme se nerozešli a že jsem se trápila kvůli němu, že jsem se obětovala.“ (Lucka)

V souvislosti s kvalitou výchovy v neúplných rodinách se názory respondentek lišily podle toho, v jakém rodinném stavu se nacházely. Matky žijící v domácnosti s otcem svého dítěte, považovaly každodenní mužskou roli ve výchově dítěte za nezbytnou a nenahraditelnou. Svobodné matky sice přiznaly, že je to náročnější, ale že mužský vzor lze nahradit například dědečkem.

„Většinou nastoupí dědeček místo toho otce, aby zastal tu roli. A říká se, že i děti sami určí nástupce svého otce.“ (Jana)

„I když třeba bude mít dědečka, ale toho má jenom chvíli a ta autorita od toho muže určitě chybí.“ (Petra)

Subkategorie: Otec na rodičovské dovolené

Otcové na rodičovské dovolené se v současné době stávají trendem. Mezi respondentkami byla pouze jedna (Lenka), která se s touto u nás zatím novinkou setkala u své kamarádky, ostatní o tom pouze slyšely nebo četly.

„Ano, setkala. Jako já jsem to od začátku odsuzovala, ale pokavaď je ta ženská tak tvrdá a dokáže do toho dítěte odejít a ví, že přinese víc peněz než ten chlap, tak to chápu. Některý ten chlap může mít k tomu blíž než ta žena. Tak už to neodsuzuju vůbec.“ (Lenka)

Mezi hlavní důvody, proč žena nechá doma dítě s otcem a jde vydělávat peníze, patří finance. Žena tedy přinese domů více peněz než muž a převezme tak roli živitele rodiny.

„Žena má lepší práci nebo není k tomu mateřství moc nadšená. Jsou ženy, které si nedovedou představit, že budou doma a nepracovat.“ (Jana)

„Myslím si, že to vždy u ženy není dobrovolné, že je většinou něčím ovlivněné, hlavně tedy penězi.“ (Lucka)

Ne vždy musí být důvodem jen peníze, ale může i nastat případ, že otec bude mít větší „mateřský cit“ než sama matka. Samy respondentky však tento fakt vůbec nepřipouští.

„Akorát si myslím, že jí bude jednou líto, ty děti jsou malé jenom jednou. Má fotky a videa, ale to není všechno.“ (Petra)

*„Já osobně si to nedokážu představit, jenom že bych s takovýmhle chlapem žila.“
(Lenka)*

Na otázku zda by svého partnera nechaly doma samotného s dítětem nějakou dobu, odpověděly všechny kladně.

„Teď už ano. On se umí postarat, ale na jak dlouho. Ale nechat to na měsíc, to už je dlouhý pro nás oba.“ (Petra)

„Asi bych někam dobrovolně někam neodejela, ale kdyby se neděj bože něco stalo, tak vím, že o ně postará.“ (Lenka)

Stejně tak se shodly i v otázce, jestli může být muž lepší pečovatel než žena.

„V určitém směru může. Mám zkušenost s tím, že ten chlap nebyl na mateřské, ale on se o to dítě staral, vstával k němu, dával mu léky, dělal chůvu a pak odešel do práce. Ta žena byla taková pohodlnější.“ (Petra)

Ale když byly respondentky dotazované, jestli by nechaly otce svého dítěte na rodičovské dovolené a šly místo něho do práce, odpověděly všechny záporně. Ani jedna z nich by se nevžila do role živitelky a nepřenechala by veškerou péči o dítě na muži.

„Ne. Třeba na týden bych si vyměnila, abych si odpočala psychicky, ale na delší dobu ne.“ (Iva)

„Já bych si to nenechala vzít, protože je to jenom jednou za život, to uteče a už to nikdy nevrátíš.“ (Lucka)

V dnešní době stále ve společnosti převažuje názor, že není přirozené, aby muž zůstal s dítětem doma na rodičovské dovolené. Odsuzují to prozatím muži (66 %), ale i ženy (61 %). (Nešporová, 2006: 32)

Neobvyklý případ v této souvislosti uvedla respondentka Lucka (R3):

„Zajímavé je, když oba chtějí nebo ani jeden nechce, taky by měla mít právo prvního rozhodnutí žena, tedy matka.“ (Lucka)

V odborných sociologických studiích je někdy uváděno, že určitý vliv na rozhodnutí otce jít na rodičovskou dovolenou má jeho účast u porodu.

Například Kubičková (2003: 3) tvrdí, že díky možnosti českých mužů být u porodu a možnosti aktivně se na něm podílet, vzniká zásadní pouto mezi otcem a dítětem, a proto je pro muže v dnešní době přijatelnější zůstat na rodičovské dovolené.

Podle respondentek, které měly všechny svého partnera u porodu, tomu tak není. Ony připouštějí, že se mezi otcem a dítětem může vyvinout silnější citový vztah, ale vlohly na mateřskou dovolenou podle nich muži nemají. Všechny se však shodly, že přítomnost otce u porodu je důležitá hlavně pro samotné matky.

„To na to nemá vliv. Ale přítomnost otce u porodu, je podle mě velice důležitá.“ (Iva)

V souvislosti s citovým vztahem mezi otcem a dítětem se matky shodly na faktu, že jestliže zůstane doma s dítětem otec, může to podle nich poznamenat jeho vývoj, ne fyzický, ale spíše psychický. Matky mají na rozdíl od mužů větší trpělivost a ty děti vychovávané jen pod dozorem otců nemusí být tak „plyšové“ jako když o ně pečují matky.

„Citlivost dítěte je ovlivněna, to dítě potom není tak mačkácí. Ale celkový vývoj to asi nepoznamená.“ (Lucka)

Jedna z respondentek přinesla zajímavý argument proti otcům na rodičovské dovolené:

„Ale třeba ten chlapeček může začít nenávidět svého tátu, že je takový měkkej. Může to být pro to dítě ponižující. Nebo to můžou brát tak, že ta máma mě neměla ráda dost na to, aby se mnou zůstala doma.“ (Lenka)

Rodičovská dovolená však neznamená pouze péči o dítě, ale zahrnuje i domácí práce a vaření. Zajímalo mě, co si o tom myslí matky, zda podle nich muži na rodičovské dovolené zvládnou to samé, co ženy na mateřské dovolené.

Respondentky byly v tomto případě rozdílného názoru. Samozřejmě to asi záviselo na tom, jak jim jejich partner doma pomáhá.

„Ano, ale neuklízěl by třeba pravidelně. Ale zvládl by to, ony by ho okolnosti donutily.“ (Iva)

„Většinou to ty chlapy nezvládají, oni se sice o dítě postarají, ale ty domácí práce jim stojí.“ (Lucka)

„Jak který, ale spíš si myslím, že ne. Ta žena toho doma prostě udělá víc.“ (Petra)

Shrnutí:

Svobodné matky se v současné době stávají trendem v rodinném životě. Respondentky svobodné matky rozdělily na dobrovolné a nedobrovolné.

Dobrovolné svobodné matky mají své dítě kolem čtyřicátého roku života, jsou to nejčastěji ženy kariéristky, které jsou dobře finančně zajištěné a které ke svému rodinnému životu nepotřebují partnera.

Druhým případem jsou nedobrovolné svobodné matky, jimiž byly i mé dvě respondentky. Těmto ženám nebyla dána možnost výběru a podle jejich slov, nebyla jiná přijatelnější cesta než vychovávat dítě sama bez partnera. Hlavním důvodem jejich rozhodnutí, nezůstat za každou cenu v nefungujícím vztahu, byla skutečnost, že by jim to jejich děti v budoucnu vyčetly.

V otázce kvality výchovy v neúplných rodinách se názory respondentek lišily podle toho, zda žily s partnerem či nikoli. Matky z nesezdaného soužití i z manželství považovaly mužský vzor v rodině za nepostradatelný a nenahraditelný.

Kdežto svobodné matky se snažily obhájit svou sníženou kvalitu výchovy tím, že chybějícího otce v rodině lze nahradit jiným mužským vzorem například dědečkem.

Novým trendem, který se v dnešních rodinách začíná častěji objevovat, jsou otcové na rodičovské dovolené.

Mezi hlavní příčiny vedoucí k odchodu otce na rodičovskou dovolenou, které respondenty uvedly, patří fakt, že žena vydělává více než muž. Jako nepřijatelný pro ně byl důvod, že by muž mohl mít větší mateřské vlohy než žena.

Všechny respondentky odsouhlasily, že muž může být lepším pečovatelem než žena a že by se v současné době nebály nechat svého partnera samotného doma s dítětem, avšak jen na krátkou dobu. V otázce zda by připustily odchod svého muže na rodičovskou dovolenou, byly rezolutně proti.

Dotazované matky měly svého partnera u porodu a shodly se na tom, že to v žádném případě nemá vliv na mužovo rozhodnutí v otázce otce na rodičovské dovolené.

Jestliže respondentky připustily skutečnost, že by mohl být jejich partner na rodičovské dovolené, vyplynulo z jejich odpovědí to, že by to určitě ovlivnilo citový vývoj dítěte. Hlavně z toho důvodů, že muži bývají ve výchově tvrdší než ženy.

Domácí práce by otcové na rodičovské dovolené podle matek nezvládaly tak dobře a svědomitě jako ony samy.

Závěr

Je patrné, že současná rodina se v průběhu let v mnohém změnila a můžeme předpokládat, že i budoucnu se rodinný způsob života bude proměňovat.

Cílem mé diplomové práce na téma „Proměny současné rodiny z pohledu matek“ bylo zanalyzovat postoje dnešních mladých matek na změny v rodině v době minulé a hlavně v současnosti.

Pro svůj výzkumný vzorek jsem si záměrně vybrala matky pocházející z různých forem rodinného soužití. Předpokládala jsem, že se díky tomu budou jejich názory v určitých oblastech rozcházet, což se mi u některých témat potvrdilo.

Záměrem mé práce bylo pokusit se zjistit, jaký mají matky pohled na změny v rodině, na alternativní formy soužití a na nové trendy v rodině.

Z celkové interpretace dat vyplynul fakt, že dotazované matky považují za největší změnu dnešní vysokou rozvodovost a preferování nesezdaného soužití před manželstvím. Upřednostňování nesezdaného soužití sice respondentky pokládají za hlavní změnu, ale ony samy, bez ohledu na jejich nynější formu soužití, by raději v budoucnu volily manželství.

I přes všechny alternativní formy soužití, které se v současné době snaží vykořisťovat manželství, je sňatek mezi dvěma lidmi stále považován za základ rodiny.

To, že je manželství v současné společnosti hodnoceno na vyšší úrovni než nesezdané soužití, uvádí i Možný (2006:262): „*Manželství má totiž u Čechů stále ještě vysoký status. Výzkumy postojů opakovaně ukazují, že většina nejmladší generace pokládá život v manželství za nejsprávnější formu rodiny.*“

Mezi alternativní formy soužití byl vedle nesezdaného soužití zařazen i životní styl singles, v souvislosti s nímž bylo projednáváno téma bezdětnosti. Dotazované matky dokázaly pochopit důvody, proč některé singles jedince tento způsob života naplňuje. Rázně se však postavily proti možnosti vyměnit rodičovství za bezdětnost. Je to samozřejmé, protože rozhovory byly uskutečňovány s matkami, jejichž život je naplňován právě jejich dětmi.

V současném rodinném životě se začínají objevovat nové trendy jako dobrovolné svobodné matky a otcové na rodičovské dovolené.

Mezi matkami, s nimiž byly uskutečněny rozhovory, byly dvě svobodné matky. Ty však nelze zařadit do dobrovolných svobodných matek, protože ony si tento stav nevybraly z vlastní vůle, ale protože neměly jinou možnost.

V dnešní moderní době je však ženám, jež jsou nezávislé a finančně zajištěné, dána svobodná volba, zda chtějí při své výchově dítěte partnera či nikoli. Názory matek na tento jev byly spíše negativní, z důvodu často se vyskytujícího vysokého věku těchto žen.

Druhým dotazovaným tématem v oblasti trendů v rodině byli otcové na rodičovské dovolené. I přesto, že se v současné době zvyšuje počet otců ochotných zůstat s dítětem doma, zastávají matky spíše tradiční názor na roli otce v rodině, která byla odjakživa chápána jako role živitele.

Závěrem bych chtěla říct, že i přes všechny moderní změny jak ve společnosti tak i rodině a i přes to, že ne všechny dotazované matky uzavřely manželství, převažují u všech dotazovaných názory směřující spíše k tradičním hodnotám týkající se rodiny.

Resumé

Diplomová práce je zaměřena na problematiku změn v rodině z pohledu matek. Teoretická část popisuje historický vývoj rodiny, předkládá tři základní proměny rodiny - tradiční, moderní a postmoderní a dále vymezuje základní témata jako nesezdané soužití, singles, svobodné matky a otcové na rodičovské dovolené.

Výzkumná část si klade za cíl získat pomocí rozhovorů a následné analýzy dat názory matek na změny v rodině, alternativní formy soužití a nové trendy v rodinném životě. Výzkumem bylo zjištěno, že dnešní matky žijící v moderním světě plném změn stále upřednostňují tradiční pohled na rodinu.

Summary

My diploma thesis focuses on the problematic of changes in family from the mothers' view. The theoretical part describes the historical evolution of family and shows three basic changes of family – traditional, modern and postmodern. Furthermore, this part deals with the basic topics such as cohabitation, singles, single mother, and fathers taking care of their children.

The aim of research part is to find out mothers' opinions on changes in family, alternative forms of common life and new trends in family life. This research was carried out by means of the interviews method following by analysis of information. The research has shown that current mothers living in modern world full of changes still prefer the traditional view of a family.

Použitá literatura

Bauman, Z. *Sociologie*, Praha: Orbis, 1966

Brtníková, M., Šedivý, V. *Moderní láska a sexualita manželství a rodina*. Praha: Naše vojsko, 1985

Buriánek, J. *Sociologie. Pro střední školy a vyšší odborné učiliště.* Praha: Fortuna, 2003

De Singly, F. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999

Geist, B. *Sociologický slovník*, Praha: VICTORIA PUBLISHING, 1992

Giddens, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999

Goody, J. *Proměny rodiny v evropské historii*. Praha: Lidové noviny, 2006

Hamplová, D., Pikálková, S. Manželství, nesezdaná soužití a partnerský vztah. In : Mansfeldová, Z., Tuček, M. *Současná česká společnost. Sociologické studie*. Praha: Sociologický ústav ČR AV, 2002, s. 127-148

Hendl, J. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2008

Chaloupková, J., Šalamounová, P. *Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě*. Praha: Sociologický ústav ČR AV, 2004

Jandourek, J. *Úvod do sociologie*, Praha: Portál, 2003

Klabouch, J. *Manželství a rodina v minulosti*. Praha: Orbis, 1962

Kovařík, J., Šmolka, P. *Současná rodina: problémy – konstanty – proměny – naděje*. Praha: Print, 1996

Kraus, B., Poláčková, V. *Prostředí – člověk – výchova*. Brno: Paido, 2001

Maříková, H., Vohlídalová, M. *Trvalá nebo dočasná změna? Uspořádání generových rolí v rodinách s pečujícími otci*. Praha: Sociologický ústav ČR AV, 2007

Matoušek, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997

Možný, I. *Moderní rodina*. Brno: Blok, 1990

Možný, I. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006

Možný, I. *Sociologie rodiny*. Praha : Sociologické nakladatelství, 1999

Schaefferová, E. *Co je rodina*, Praha: Návrat domů, 1995.

Sullerotová, E. *Krize rodiny*. Praha: Karolinum, 1996

Švaříček, R., Šedřová, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007

Vymětalová, S. Partnerský vztah. In : Fialová, L, Hamplová., Kučera, M, Vymětalová, S. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000, s. 99-122

Studie:

Hašková, H. Bezdětní na trhu práce: Vliv vzdělanosti a zaměstnanosti na reprodukční chování. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 2002, roč. 3, č. 2-3, s. 3-7

Hašková, H. Fenomén bezdětnosti v kontextu sociálních změn v ČR. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 2004, roč. 5, č. 2-3, s. 11-13

Hašková, H. Rodičovská dovolená a muži. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 2003, roč. 4, č. 1-2, s. 6

Hašková, H. Rodičovství a bezdětnost očima českých mužů a žen. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 2004, roč. 5, č. 2-3, s. 13-16

Janoušková, K., Sedláček, L. Jiné mateřství. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 2005, roč. 6, č. 1, s. 19-22

Kozlová, L., Tomanová, N. Dobrovolné mateřství bez partnera. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 2005, roč. 6, č. 1, s. 31-35

Kubíčková, K. Matkové: Mateřští otcové. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 2003, roč. 4, č. 3-4, s. 1-4

Kuchařová, V. Harmonizace rodiny a zaměstnání podle formy rodinného soužití. *FÓRUM sociální politiky*, 2008, roč. 6, s. 8-14

Maříková, H. Kdo jsou otcové na rodičovské dovolené. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 2004, roč. 5, č. 1, s. 8-10

Maříková, H. Zrovnoprávnění muže v pracovní sféře a rodině – rodičovská dovolená. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 2003, roč. 4, č. 1-2, s. 7

Nešporová, O. Životní styl rodin s otci na rodičovské dovolené. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 2006, roč. 7, č. 1, s. 31-36

Radimská, R. Rozvedené a svobodné matky v České republice. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 2003, roč. 4, č. 1-2, s. 11-14

Radimská, R., Tomášek, M. Singles – nový životní styl a jeho genderová specifika v České republice. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 2003, roč. 4, č. 1-2, s. 10-11

Tomášek, M. Singles v České republice – o aktuálně probíhajícím výzkumu. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 2003, roč. 4, č. 3-4, s. 5-7

Šmídová, I. Rodiny, kde pečují otcové. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 2004, roč. 5, č. 4, s. 10-11

Internetové zdroje:

Černá, K. 2005 *ANALÝZA: Nesezdaná soužití v ČR podle výsledků SLDB*. [on-line]
Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=65 [4. 3. 2011]

Český statistický úřad: 2010 *Rozvodovost*. [on-line]
Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost> [5. 4. 2011]

Fojtíková, M. 2010 *Skúsenosti otcův na rodičovském dovolenke*. [on-line]
Dostupné z:
http://is.muni.cz/th/181776/fss_b/Fojtikova_Bakalarska_praca_FINAL.pdf
[14. 3. 2011]

Holá, M. 2009 *Fenomén života single*. [on-line]

Dostupné z: <http://partnerske-vztahy.zdrave.cz/fenomen-zivota-single/> [5. 3. 2011]

Chludilová, I. [neuvedeno] *První a druhá demografická revoluce*. [on-line]

Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=121&lst=117>

[6. 3. 2011]

Janák, V. [neuvedeno] *Neolitická revoluce. Přednášky o neolitu*. [on-line]

Dostupné z: <http://forum.valka.cz/viewtopic.php/t/78149> [11. 3. 2011]

Kučera, P. 2010 *Otcovská dovolená nebude, stát podpoří částečné úvazky*. [on-line]

Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/finance/rodina/clanek.phtml?id=673309> [10.

3. 2011]

Machálek, E. [neuvedeno] *Problematika babyboxů. Z Historie*. [on-line]

Dostupné z: <http://www.babybox.cz/?p=problematika> [11. 3. 2011]

Vývoj rozvodovosti v České republice v letech 1989-2001. zveřejněno 2002 [on-line]

Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2002ediciplan.nsf/tab/B6003ECF1F> [11. 3.

2011]

Příloha

Příloha č. 1

Respondentka: Iva

T: V jaké formě rodinného soužití se nyní nacházíte?

R1: Manželství

T: Jak vám to vyhovuje?

R1: Maximálně. Já jsem to takhle vždycky chtěla, mít nejprve rodinu, tedy postupně nejdřív manželství, vdát se a pak dítě. To je pro mne ideální.

T: Kolik máte dětí?

R1: Jedno.

T: Plánujete další?

R1: Určitě. V průběhu tří, čtyř, pěti let maximálně. Větší věkový rozdíl nechci, pak už jsou si děti cizí. Maximálně pět let věkový rozdíl.

T: Co se podle vás v posledních letech v rodině změnilo oproti minulosti?

R1: Největší problém je nevěra a vysoká rozvodovost. Já si myslím, když to porovnám s manželstvím mé babičky, která se vdávala někdy ve 30. letech, tak ačkoliv vždycky říkala, že děda nebyl stoprocentní manžel a určitě ani ona nebyla stoprocentní manželka. Ale ty problémy si řešili sami spolu doma interně v té rodině a netahali do někam mezi lidi. Bylo to více takové uzavřenější. Prostě mě přijde, že v dnešní době je rozvod trendem rodiny, že se to tak táhne a lidi spolu neumí prostě žít. To si myslím já.

T: V minulosti to bylo možná zapříčiněno tím, že nebyla možnost rozvodu.

R1: Určitě, určitě to taky mělo svůj smysl. Lidé měli těžší od sebe odejít, ale zase se na to ta společnost dívala jinak, dneska když někdo někomu řekne, že se rozvádí, tak se řekne, no to je blbý, ale neřeší se to. Tenkrát to byla ostuda té rodiny. Pohlíželo se na to úplně jinak.

T: Co si v dnešní době představíte pod pojmem rodina?

R1: Táta, máma, děti. A maximální důvěra. Základní prvek společnosti.

T: Co si představíte pod pojem „tradiční rodina“?

R1: Nevím.

T: Jaké byly podle vás v minulosti role žen a role mužů?

R1: Dnes je větší emancipace. Dříve ženy byly ut'áplější, klidnější a hlavně se staraly o tu rodinu, nebyly takové kariéristky jako jsou dneska. Dnes kdejaká žena přemýšlí o dítěti okolo 35 až 40 roku svého stáří. A když už si to dítě pořídí, tak si spousta žen v mém okolí a co i čtu, tak jsou to ženy z vysokého managementu, které porodí dítě a do roka jdou zpátky do práce, najmou si chůvy. Ale myslím si, že o tom to vůbec není. Dobře ona splnila svou roli matky, že má porodit, ale to není jenom o tomhle, to dítě je nejdůležitější vychovat. A k tomu by ten otec i matka měli být. Já to vidím u našeho malého, že i ta babička s dědou jsou důležitou součástí rodiny. Nejenom máma s tátou. Já jsem s ním doma 24 hodin denně, ale ten táta je také důležitý. Milánek už ho vnímal už z břicha, když na něj mluvil. On ví, že ten táta tady je a že ho zná. Je to důležitá součást rodiny a nerada bych to oddělovala. Takže si myslím, že nějaká chůva nebo paní na hlídání nemůže nahradit ten mateřský pud.

T: Je podle vás současná rodina stabilní?

R1: Určitě ne, v dnešní době je vysoká rozvodovost.

T: Jaký je váš názor na manželství?

R1: Pro můj život je manželství hodně důležité. Já potřebuji mít tu rodinu jasně danou. Je to takové, že ti partneři nemají takovou volnost vzájemně, ale určitě tam není žádné svázání, žádná tyranie, nic, ale manželství je jasně dané a ví se, že ti lidé k sobě patří a to dítě je jejich.

A mám možnost to posoudit i z porodnice, když se malý narodil, tak se jmenoval příjmením po nás a nebudou to řešit třeba ani ve školce a v budoucnu ve škole. A vím, že třeba moje kamarádky nejsou sezdané a v porodnici se dítě jmenovalo jinak a ony jinak. Teď je třeba problém, co když se budou chtít znovu vdát a vezmou si někoho jiného než otce svého dítěte a to dítě se jmenuje po tom otci. Tohle není samozřejmě hlavní důvod, proč se brát, ale i takovýchle věci se poté musí umět tomu dítěti vysvětlit.

T: Jaký je podle vás nejvhodnější věk pro manželství?

R1: Těžko říct. Individuální. Tam si spíš myslím, že je to na délce vztahu a ne na věku.

T: Kdy skončit s nesezdaným soužitím a vstoupit do manželství?

R1: Čtyři až pět let. Určitě ale společného žití. My jsme se brali po čtyřech letech společného soužití. Po třech měsících chození jsme spolu začali žít a maximálně doporučuji.

T: Proč lidé vstupují do manželství?

R1: Individuální. Z důvodu zajištění nějakých nenadálých událostí. V případě úmrtí toho druhého partnera, zajištění dětí, zajištění manželky. My oba jsme si tím prošli v dětství, tak i tohle nám trochu dalo důvod, proč se vzít. My, když jsme chtěli dítě, tak ať jde do ucelené rodiny a ať je zabezpečené. Jde o vdovský důchod, sirotčí důchod a to jsou dneska tak pět až šest tisíc měsíčně pro dítě i pro ženu, takže nezanedbatelná částka. Ještě většina rodin má hypotéky a úvěry a i tohle by měly mít promyšlené.

T: Omezuje podle vás manželství svobodu?

R1: Necítím se nějak omezená.

T: Myslíte si, že vaše uvažování o manželství ovlivnila vaše orientační (do které jste se narodili) rodina?

R1: U nás to bylo hlavně tím, že nám oběma zemřel jeden rodič v dětství. Ale mým snem vždycky bylo mít svatbu a vzít se. Ale neodsoudila bych ani to, kdybychom byli nesezdané soužití a měli dítě, ale chtěli jsme se vzít, povedlo se nám dítě rok a půl po svatbě, tak to mělo jakýsi řád. Ale i kdyby to bylo naopak dítě a pak svatba, tak by to tak prostě bylo.

T: Jaký je váš názor na nesezdané soužití? Je dočasné nebo trvalé?

R1: Moje švagrová žije v nesezdaném soužití již 11 let a myslím, že je to dobrovolné. Může to být považováno i za lenost. Ale nehledě na to, tak dneska je svatba hodně finančně náročná záležitost. Ne každý má na to dát třeba 80 tisíc na svatbu.

T: Považuje nesezdané soužití jako „manželství na zkoušku“ před samotným sňatkem?

R1: Ano, určitě to tak může být brané. Lidé ví, že k sobě jako patříme, akorát nejsme sezdaní.

T: Jaké mají lidé důvody pro žití v nesezdaném soužití?

R1: Protože lidé nemají peníze na svatbu, čas, nejsou si stoprocentně jisti, jestli chtějí s partnerem společný ten papír. I když si myslím, že po jedenácti letech a

dvou dětech, už ani není třeba o těch dětech přemýšlet. Nesezdané soužití může být také důvodem setrvačnosti a lenosti. Rozhodují je i věk, jestli ti je 20 nebo 35, v 35 si už řekneš, i já v 29 letech si nedovedu představit, že bych teď měla něco budovat znovu. A ještě když má člověk dítě, tak je to složitější, protože chceš to nejlepší pro to dítě.

T: Nese s sebou podle vás nesezdané soužití nějaká rizika?

R1: V případě úmrtí jednoho z partnerů nedostane od státu zabezpečení ten rodič, pouze dítě sirotčí důchod. Je to jako zkušební doba v práci, kde tě mohou vyhodit hned, ale v manželství to tak není.

T: Víte, kdo to jsou singles?

R1: Ne.

T: Jaký je jejich věk?

R1: Těžko říct, já nikoho podobného v okolí nemám. Tak průměr 30 let, protože ve dvaceti je to normální. Po třiceti je to třeba proto, že je člověk po nějakém dlouhodobějším vztahu.

T: Jak vypadá jejich život?

R1: V pohodě. Řeší jenom sami sebe. Když chtěj někoho k sobě připustit, tak se na to připraví. Třeba víkend budou s někým trávit, ale jen tehdy, když se na to připraví.

T: Stávají se lidé singles vždy dobrovolně?

R1: Asi ne vždycky. Mohou je k tomu donutit okolnosti po nějaké předešlém dlouhodobém vztahu. Srovnávají hodně s bývalým partnerem. Protože lidé jsou raději několik let sami než aby se hned vážali. Může jim vyhovovat i z toho důvodu, že byli dlouho ve vztahu a teď si to chtějí užít, být sami.

T: Myslíte si, že je rozdíl mezi singles ženami a singles muži?

R1: Určitě. U žen je jiné v tom, že když jsou vídané s jinýma partnery, tak se snadno řekne, že to jsou kurvy. Ale u mužů je to brané jinak. Chlap se z toho ukončené vztahu dostává hůře než žena. Je to také o zvyku, jestliže si chlap v určitém věku zvykne na to, že je sám a jen když se mu zachce, tak si zaskočí na diskotéku, tak už mu potom nechce měnit. Ono to má své výhody, ale on až potom zpětně zjistí, že lidé v jeho generaci mají děti, třeba už pětileté, tak až poté zjistí, že zaspal a ujel mu vlak. Těm chlapům to dojde déle než ženám. Chlapům tak dojde,

když vidí pětileté dítě, ale ženám už tehdy, když vidí miminka. U žen jsou ty biologické hodiny vydatnější.

T: Myslíte si, že mají právo zvolit si tento netradiční nerodinný způsob života?

R1: Ano

T: Často se stává, že jsou singles bezdětní. Co je podle vás k tomu vede?

R1: Pohodlnost. Jsou zvyklí na samostatný život a nechtějí to měnit, po čase jim to však dojde. Také strach ze zodpovědnosti.

T: Jaké jsou důvody pro život bez dětí?

R1: Finance. Protože podpora rodin od státu je minimální.

T: Jaký máte názor na bezdětnost a rodičovství?

R1: Já bych volila jednoznačně děti, naplňuje mě to.

T: Kdo jsou podle vás svobodné matky? Je jejich stav dobrovolný či nikoli?

R1: Spíše ne. Jsou ženy kolem 40, které mají peníze a jdou do toho samy, ale většinou ty ženy pocházejí ze střední vrstvy a zde je donutí okolnosti. Tam je to penězích, protože málokdo si dovolí být sama. A nižších vrstvách do toho zasahuje často stát, uvězní partnera třeba, drogy.

T: Proč volí ženy dobrovolně život s dětmi bez partnera? Co je k tomu vede?

R1: Kariéra, zklamání, nedostatek času, nejsou tolerantní. Protože vždycky je ten společný život o kompromisu. Ale roli hraje i věk, protože ve 40 letech už si těžko zvykáš na něco nového. A jestliže je ona zvyklá žít sama a s tím dítětem jí pomůžou rodiče nebo si najme chůvu, tak to zvládne snadno. Ona nemusí nikomu prát, vařit, jenom tomu dítěti. Nemusí se nikomu dalšímu doma uhybat, je to hodně o pohodlí. Člověk si snáze zvykne v 25 než ve 40 letech. V těch 40 letech je to pozdě. Když bude dítěti 18 let jim potáhne na šedesát, budou muset řešit vysokou školu. A už třeba ani nemusí být živí.

T: Co je důvodem rozvodu?

R1: Nevěra, finance, i to že lidé spolu nemůžou mít děti. Existenční záležitosti, stereotyp

T: Je podle vás kvalita výchovy v neúplných rodinách stejná jako v rodinách úplných?

R1: Určitě, velice moc. Pro dítě je důležitý mužský pohled. Mužská role je nezbytná, každodenní.

T: Jaký je váš názor na otce na rodičovské dovolené? Setkali jste s tím někdy, třeba u svých známých?

R1: V našem okolí to není, ale slyšela jsem hodně i tady ve Strakoniciích. Hodně tatínek třeba už chodí na baby plavání a tak.

T: Jaké jsou jejich důvody?

R1: Finance, existenční důvody, manželka vydělává více, takže se třeba vrátí po půl roce do práce. Dále, že matky nepřilne k tomu dítěti

T: Jaký druh mužů podle vás volí rodičovskou dovolenou namísto práce?

R1: Chlapy, kteří málo vydělávají.

T: Nechala byste vy osobně svého partnera na rodičovské dovolené místo vás?

R1: Ne. Třeba na týden bych si vyměnila, abych si odpočala psychicky, ale na delší dobu ne. Ani jsem neměla tak dobré zaměstnání, aby mi to za to stálo. Já si mateřskou užívám. I když musím říct, že Milan je skvělý táta, vím, že se Milánka umí postarat, ale myslím, že by to u nás nefungovalo.

T: Může být muž lepší pečovatel než žena? Je možné, aby na to muži měli vlohly?

R1: Určitě může. Když to matku nechytne, nepřilne k tomu dítěti, tak ten táta je schopen to stoprocentně nahradit. Kromě fyziologických věcí jako je kojení, tak jinak ano.

T: Může tato změna ve výchově dětí ovlivnit jejich vývoj?

R1: Určitě, každý k tomu dítěti přistupuje jinak. Výchova by byla jiná v tom, že ženy mají například vyšší trpělivost. Někdo v té rodině musí být autorita, z jednoho z rodičů by měl větší respekt, to by měl zaštit'ovat muž. Ta máma je s ním dennodenně a to jedno okřiknutí může být za chvíli pomínuto. Ale ten táta, jak není častý a je tedy vzácnější a jeho slovo má větší váhu. I proto by měl táta hlavně živitel. Matka často musí dělat kompromisy, protože je s dítětem stále. Nejhorší je, jak lidé zkouší moderně vychovávat děti – jako psychologicky. Ale nefunguje to, vždycky se musí dát nějaký mantinel.

T: Záleží toto rozhodnutí jen na muži, zda je ochotný zůstat doma, nebo i žena se musí podřídit a jít pracovat?

R1: Musí to být oboustranné. Když tě k tomu donutí okolnosti, třeba když manželka vydělává o 20 tisíc víc, tak ona, ale jestliže se jedná třeba jen o tisíc, tak to nemá

váhu. Ale i tak ten táta nedá tomu dítěti tolik, co matka. Do čtyř let je nejdůležitější máma.

T: Myslíte si, že muž na rodičovské dovolené zastane za ženu péči o dítě i domácí práce ?

R1: Ano, ale neuklízal by třeba pravidelně. Ale zvládl by to, ony by ho okolnosti donutily.

T: Má přítomnost otce u porodu vliv na jeho rozhodnutí být na rodičovské dovolené?

R1: To na to nemá vliv. Ale přítomnost otce u porodu, je podle mě velice důležitá.

T: Bála jste někdy nechat muže s dítětem doma samotného?

R1: Ne, pokud mě dítě bezmezně nepotřebuje v případě kojení, nechtěla bych mu kvůli tomu dávat umělé mléko. Ale ani když byl Milánek malý, tak jsem se nebála. My už jsme spolu krásně prožívali těhotenství, oba jsme se těšili.

T: Dokázala byste se vcítit do role muže a živit rodinu? Dovolila byste svému muži, aby pečoval o vaše dítě a vy jste chodila do práce?

R1: Kdybych musela, tak ano.

Příloha č. 2

Respondenta Lucka

T: V jaké formě rodinného soužití se nyní nacházíte?

R3: Svobodná matka.

T: Jste spokojená?

R3: V podstatě ano, i když bych sama s malým celý život žít nechtěla.

T: Plánujete další děti?

R3: Ano.

T: Jakými změnami prošla rodina za poslední století ? Změny oproti minulosti?

R3: Určitě ekonomická situace. Dříve žena musela spoléhat na chlapa, že jí zajistí živobytí, děti. Žena v dnešní době může pracovat, a tak si může dovolit zůstat sama.

T: Co si v dnešní době představíte pod pojmem rodina?

R3: Svoje rodiče, jak jsou spolu. Babička, děda a celé to společenství rodinný.

T: Jaké byly podle vás v minulosti role žen a role mužů?

R3: Žena byla převážně v domácnosti. V některých kulturách to máš dodneška, že mámy zůstávají doma a chlapy vydělávají peníze.

T: Je podle vás současná rodina stabilní?

R3: Ne. Dnes je velká rozvodovost a hodně svobodných matek.

T: Jaký je váš názor na manželství?

R3: Podle mě je těžké zvládnout manželství. A určitě by mělo fungovat, ale je to hodně na komunikaci. Já jsem i říkala, když jsem byla s mým bývalým partnerem, kdybychom se vzali, jestli bych byla schopná s ním vydržet déle než když by se jednalo pouze o rozchod. Já si myslím, že díky tomu, že se to manželství hned tak nerozvede, že bych to déle vydržela. Ale ostatní říkají, že bych stejně utekla. Ale můj pocit je takový, že kdybychom se vzali, tak bych to vydržela třeba hlavně kvůli majetku, který by u nás byl. Když se nad tím zamyslím, tak bych potom šla i možná do druhého dítěte.

T: Jaký je podle vás nejvhodnější věk pro manželství?

R3: To já vůbec nevím, je asi u každého jiné.

T: Omezuje podle vás manželství svobodu?

R3: Podle toho, co se tou svobodou bere, když je to koníček, tak ten by se omezovat neměl. Ale když je to chození do hospod, tak to už bych já osobně

omezovala....Svobodu to podle omezuje, ale vzájemně. Že to není jenom vůči té ženě, ale i chlapa omeziš, když se nechá.

T: Myslíte si, že vaše uvažování o manželství ovlivnila vaše orientační (do které jste se narodili) rodina?

R3: Mě tedy určitě, protože naši jsou spolu třicet pět let, takže mě to hodně ovlivňuje. A přála bych si, abych to taky měla, ale to už asi nestihnu. Ovlivní určitě jako třeba i naše děti ovlivní, že to asi budou brát svobodněji. Ale záleží taky v jakém věku, protože třeba Kubovi se rozvedli rodiče ve třinácti letech a ten to těžce nesl. Když je to od toho ranného věku, třeba jako ty naše, tak od dvou až tří let, tak jim přijde jako normální. Ale otázky tu taky jsou, samozřejmě. Můj přítel se třeba vůbec ženit nechtěl, protože byl z rozvedené rodiny. Já bych se třeba i vdala, kdyby si mě vzal. Ale on nechtěl, byl zrazený od rodičů. Dítě jo, ale svatba ne.

T: Jaký je váš názor na nesezdané soužití?

R3: Já myslím, že to může být na dlouho i na trvalo. A u spousty případů si myslím, že to vyjde spíš než manželství. někdo může být také zrazený z minulého vztahu.

T: Může nahradit manželství?

R3: Ano. V dnešní době už to jde.

T: Považuje nesezdané soužití jako „manželství na zkoušku“ před samotným sňatkem?

R3. Ano, já to jako zkoušku beru. Já si myslím, že ty ženy v dnešní době jsou méně tolerantní. Protože moje máma mi říká, ty by jsi s naším tátou nevydržela. Ten, co mi dělat, ale dneska je to pro ní miliónový člověk, že by pro ní udělal první poslední. Ale zase to v minulosti bylo také dáno tím, že ten chlap se o ní postaral, tak ta žena byla donucena vyjít vstříc jinými věcmi. V dnešní době už ta žena ví, že jí pomůže stát, pomůžou jí rodiče.

T: Jaké mají lidé důvody pro žití v nesezdaném soužití?

R3: Peníze.

T: Nese s sebou podle vás nesezdané soužití nějaká rizika?

R3: Když někdo zemře. Nebo když chceš někomu v nemocnici darovat krev nebo něco, tak jsou s tím problémy. Nebo že lékaři mohou vydávat informace jen rodinným příslušníkům.

T: Máte v úmyslu v budoucnu uzavřít sňatek?

R3: Určitě. Ale jenom jednou bych to chtěla prožít. Ne třeba dvakrát nebo třikrát, to zase takhle na lehkou váhu to manželství neberu. Je to krásné se vzít a říci si to ano před ostatními.

T: Víte, kdo to jsou singles?

R3: Svobodní.

T: Jaký je jejich věk?

R3: Kolem dvaceti, ale mohou být i starší.

T: Jak vypadá jejich život?

R3. Bez závazků. Svobodnější, priority jsou taky jiné.

T: Stávají se lidé singles vždy dobrovolně?

R3: Vždy ne, ale třeba jsou to lidé, kteří jsou hodně nároční na volbu svého partnera. Ale také může být důvodem nemoc ženy, která to nechtěla přenést na své dítě, tak se rozhodla raději ho nemít. Takže zdravotní důvody.

T: Myslíte si, že je rozdíl mezi singles ženami a singles muži?

R3: Já si myslím, že u těch chlapů je to více dobrovolnější. Protože těm chlapům je jedno, když to dítě budou mít v třiceti pěti, nejsou tak vázaný tím věkem. Ale i tak si myslím, že je pak horší, protože je člověk zvyklý na svůj klid a pak to musí předělat. Je to hodně o pohodlnosti.

T: Myslíte si, že mají právo zvolit si tento netradiční nerodinný způsob života?

R3: Určitě. Společnost tím podle mě neomezují, oni to vyrovnají cikáni.

T: Často se stává, že jsou singles bezdětní. Co je podle vás k tomu vede?

R3: Kariéra, já tedy taková nejsem. Náročnost v očekávání od vztahu se zvedla. Finanční důvody. Pohodlnost. V dnešní době je dítě přepych. To zajištění a školka kolik stojí.

T: Jaký máte názor na bezdětnost a rodičovství?

R3: Určitě děti. I když jsem si říkala, když jsem Kubu čekala v dvaceti pěti, tak že jsem ještě mohla počkat, ale dneska jsem ráda, protože je to tak akorát v těch dvaceti pěti.

Ale dneska je i hodně bezdětných párů, že jsou spolu šest nebo sedm let a ty děti mít prostě nemůžou. A musí jít na umělé oplodnění. Velkou roli hraje psychika.

T: Kdo jsou podle vás svobodné matky? Je jejich stav dobrovolný či nikoli?

R3: To je sporné. Jako u mě to dobrovolné nebylo. Ale spousta žen v dnešní době, kterým je třeba čtyřicet a jsou ochotné najít si dárce spermatu a být pouze jen s tím dítětem. Ale ty už finančně zajištěné. Ale většinou to asi dobrovolné není.

T: Co je důvodem rozvodu?

R3: Nevěru bych třeba první místo nedala, já bych neustála fyzické násilí. Nevěra se může potlačit.

T: Je podle vás kvalita výchovy v neúplných rodinách stejná jako v rodinách úplných?

R3: Myslím si, že je náročnější. Já jedu dvacet čtyři hodin denně a tatínek si ho vezme jen víkend, užije si to a zase to vrátí. A taky o zastání tam občas chybí, že ten chlap řekne, tohle mamince dělat nebudeš, že se zastane. Jako kvalitně si myslím, že ne, ale je náročnější. Myslím si, že naše děti dostávají to, co mají. My když jsem se rozešli, tak já jsem byla v psychologické poradně, protože jsem se trápila. Protože já jsem byla toho názoru, že to prostě vydržím, třeba i dvacet let. A ona mi ta psycholožka řekla, že se mi může stát pravý opak. Že to dítě mi v budoucnu vyčte, že jsem s tím otcem byla, že jsem nežila svůj život a bude ve mně vidět faleš, neupřímnost. Ta mi tenkrát trochu otevřela oči. Dítě by si mohlo myslet, že ono bylo ten důvod, proč jsme se nerozešli a že jsem se trápila kvůli němu, že jsem se obětovala.

T: Jaký je váš názor na otce na rodičovské dovolené? Setkali jste s tím někdy, třeba u svých známých?

R3. Ne. Ale čtu o tom.

T: Jaké jsou jejich důvody?

R3: Finanční.

T: Jaký druh mužů podle vás volí rodičovskou dovolenou namísto práce?

R3: Spíš rodinný typy. Asi každý chlap by to nedokázal, musí mít k tomu vlohy. Většinou to ty chlapy nezvládají, oni se sice o dítě postarají, ale ty domácí práce jim stojí.

T: Nechala byste vy osobně svého partnera na rodičovské dovolené místo vás?

R3: Já asi až od určitého věku. Odmalička určitě ne. Ale třeba od dvou let bych si to dokázala představit. Kdy už je to dítě samostatné, dojde si na záchod. Já bych si to nenechala vzít, protože je to jenom jednou za život, to uteče a už to nikdy nevrátíš.

T: Může tato změna ve výchově dětí ovlivnit jejich vývoj?

R3: Já myslím, že citově. Citlivost dítěte je ovlivněna, to dítě potom není tak mačkáci. Ale celkový vývoj to asi nepoznamená. Třeba se to projeví, když jsou nemocní, tak chtějí více toho tátu, který je s nimi doma a máma je ta druhá.

T: Má přítomnost otce u porodu vliv na jeho rozhodnutí být na rodičovské dovolené?

R3: To asi ne. Spíš naopak (smích). Můj bývalý od porodu utíkal, protože už v tom viděl tu náročnost a že to nebude sranda, tak chtěl ještě utéct. Ale každopádně je super, že tam ty chlapy dneska můžou a tu ženu podpoří.

T: Bála jste se někdy nechat muže s dítětem doma samotného?

R3: Když vím, že se o něho postará, že dostane najíst a bude čistě oblečený, tak ne.

T: Jaké jsou podle vás ženy živitelky rodiny?

R3: Nemusí být ani kariéristka, jenom dobře vydělává, může to být žena z Dury, která bude vydělávat přes dvacet tisíc. Myslím si, že to vždy u ženy není dobrovolné, že je většinou něčím ovlivněné, hlavně tedy penězi.

Ale měli by se na tom domluvit oba. Zajímavé je, když oba chtějí nebo ani jeden nechce, taky by měla mít právo prvního rozhodnutí žena, tedy matka.

Příloha č. 3

Respondetka Lenka

T: V jaké formě rodinného soužití se nyní nacházíte?

R5: Nesezdané soužití.

T: Jak vám to vyhovuje?

R5: V pohodě.

T: Kolik máte dětí?

R5: Tři.

T: Plánujete další?

R5: Asi už ne.

T: Jakými změnami prošla rodina za poslední století? Co se změnilo oproti minulosti?

R5: Třeba rovnoprávnost té ženy, dříve to bylo všechno jen o chlapovi. Dnes už tam i ty ženy zapadají. Ale stále to není takové. A co se týče státu, tak je ta pomoc určitě větší. Ale teď je to třeba hrůza. V minulosti děti do školy chodily i nechodily, dnes už musí. Celková rodina jako taková upadá. Význam toho soužití už klesá, dneska má každý svůj pokoj a tam svou televizi. My tedy ne, my žijeme ve dvou pokojích. Ale když člověk někam přijde, tak je to takový rozstrkaný. Ta rodina už se dneska neschází u oběda, u večeře, to už dneska není. Ale ani u televize už se lidi nesejdou. Řekla bych, že ta funkce rodiny už dnes není. Já když to srovnám, když my jsme byli malí a teď když ty naše děti, tak to je nikde jinde. Televize a pohádky nebyly, dneska děti ani ven nechtějí.

T: Co je podle tebe rodina?

R5: Já osobně do rodiny řadím všechny příbuzné, ať už se jedná o naše, tchýni nebo tety. Rodina by podle mého názoru měla být velká.

T: Co si představíte pod pojem „tradiční rodina“?

R5: Babička moje. Já bych řekla, že už vůbec to není. Tak co mi třeba vyprávěla moje babička, jak to fungovalo dřív, s tím, že chodívali do kostela, bydleli v Drachkově, chodili pěšky do Strakonice do kostela, děti pak do školy do Sousedovic, ale vždycky se sešli všichni. Říkala, že nevykali tatínkovi, ale tatínek byl malý pán bůh, kolem něhož se to točilo. A třeba i co se týče jídla, dřív se dávalo první chlapovi a potom teprve dětem. A dneska automaticky strkáš první jídlo

dětem. Stále upřednostňují děti, že jsou jakoby nejvíc, ale ty děti si potom myslí, že musí mít všechno.

T: Jaké byly podle vás v minulosti role žen a role mužů?

R5: Tak jako chlap, ten musí přinést peníze. Třeba tady na jihu ženská peníze nevydělá. Já třeba se svým vzděláním, jako že mám rodinku ve Volyni byt s maturitou, tak to je úplně bezpředmětný. Pro mě se nevyplatí jezdit pro osm tisíc do Strakonice. Takže je to na tom chlapovi.

T: Je podle vás současná rodina stabilní?

R5: No, to asi ne. Asi se tam tak moc nelpí jako dřív. Rozvést se není nemožný.

V minulosti, i když muž ženskou bil, tak to musela vydržet. A hlavně dřív lidé překonávali překážky, dneska ne. Dneska jdou rovnou od sebe, tak jako co naštvál mě, tak jdu k mamince, ale nepřemýšlí se už nad tím, že to může mít i nějaké následky.

T: Jaký je váš názor na manželství?

R5. To je zajímavý, u mě po šestnácti letech. Ze začátku mě to vůbec nepřipadalo důležitý, ale když jsem měla první dítě, tak ještě taky tak nějak ne. Ale když jsou ty děti starší a půjdou do školy a syn se mě ptá, mami ty jsi Kadečková a tatínek je Uhlík a já taky. Já mu jen tak povídám, no protože taťka si mě ještě nevzal a on se rozbřečel. Tak jsem na to hned řekla, ale my se brzo vezmeme a on začal řvát ještě víc a povídá, ale tebe si chci vzít já. (smích)

Ale čím je člověk starší, tak zaprvé jde majetek, ne třeba tak věc důležitá, ale je důležitá. Dřív mi to bylo jedno, že jsme druh a družka, ale čím jsem staří, tak to pociťuji víc, že bychom se měli vzít. Já furt čekám, že přijde s tím pugetem a požádá maminku a tatínka.

T: Jaký je podle vás nejvhodnější věk pro manželství?

R5: To je asi u každého individuální. Já když to vezmu podle těch dětí. Já jsme měla první v šestadvaceti a dneska musím říct, že je to dlouho. Sice jsme se vyřádili, ale potom ty porody a ta výchova k tomu. Já si nedokážu představit mít první dítě v pětatřiceti. Už jsi prostě unavenější a už jenom to vstávání.

T: Kdy skončit s nesezdaným soužitím a vstoupit do manželství?

R5: Určitě ne jako my, to je dlouho. My jsme spolu byli devět let než jsme měli dítě, ten vztah bez toho dítěte je skvělý, tak první tři roky, ale pak co...tak buď

potom jezdit, cestovat nebo si pořídit dítě, protože ten vztah se nevyvíjí. Ten vztah je mrtvej a nemáte si co říct. Když dva lidi nechtějí mít děti, tak musí něčím vyplnit, třeba prací.

T: Proč lidé vstupují do manželství?

R5: Dneska asi už neplatí, že když je někdo těhotný. Třeba i majetek je spojuje. Jsou třeba i případy, že je to láska, tak těm fandím. Že to jen tak spontánně.

T: Omezuje podle vás manželství svobodu?

R5: To asi ne. Chlap, když bude chtít zahýbat, tak bude.

T: Jaký je váš názor na nesezdané soužití? Je dočasné nebo trvalé?

R5: Může to být i náhrada za manželství, ale myslím, že v určitém věku k té svatbě dospěje každý pár. Zнала jsem lidi, kteří žili spolu třicet let, vzali se, bylo jim kolem šedesáti a ten chlap rok po svatbě zemřel. Ale každý pár k tom asi dospěje.

T: Jaké mají lidé důvody pro žití v nesezdaném soužití?

R5: Je to pohodlnější. Takhle si sbalím kufry a odejdu. Odejdeš od partnerství a řekneš, vždyť jsem s ním jenom chodila.

T: Máte v úmyslu v budoucnu uzavřít sňatek?

R5: Já určitě, nevím jak on. (smích)

T: Víte, kdo to jsou singles?

R5: To mi něco říká, ale nevím.

T: Jaký si myslíš, že je jejich věk?

R5: Třicet

T: Jak vypadá jejich život?

R5: Tyhle lidi musí být naplňovaný něčím jiným. Já si to nedokážu představit. Já to neumím být sama. Chápu, že je někdo určitou dobu sám, ale že se rozhodne, že na furt, tak je musí něco naplňovat.

T: Stávají se lidé singles vždy dobrovolně?

R5: Já myslím, že ne. Chlap může třeba zjistit, že je na chlapy a veřejně se to bojí přiznat, tak to řeší takhle.

T: Myslíte si, že je rozdíl mezi singles ženami a singles muži?

R5: To asi jo. Tak chlap umí být sám, ale je to taky o tom věku. Když je chlap v padesáti ještě fit, tak chytne klidně mladou mízu. Chlap je furt duchem mladý, kdežto žena kolem čtyřicítky prostě stárne. A taky potřebuje tu rodinu víc i ty děti.

T: Myslíte si, že mají právo zvolit si tento netradiční nerodinný způsob života?

R5: Určitě.

T: Často se stává, že jsou singles bezdětní. Co je podle vás k tomu vede?

R5: Buď to, že nemohou a když můžou, tak to jsou finanční důvody nebo že jsou jinak orientovaní.

T: Jaký máte názor na bezdětnost a rodičovství?

R5: Já bych nemohla být bez dětí.

T: Kdo jsou podle vás svobodné matky? Je jejich stav dobrovolný či nikoli?

R5: To určitě ne. Málokterá žena se rozhodne, že bude s dítětem sama, ať už z ekonomického hlediska. A nebo když je chlap odkopne, co můžou dělat.

T: Co je důvodem rozvodu?

R5: Netolerance. Je to hrozně těžký odsuzovat někoho, že neunesl určitou věc, ale někdo prostě snese víc a někdo míň.

T: Je podle vás kvalita výchovy v neúplných rodinách stejná jako v rodinách úplných?

R5: Určitě. Nevidí vzor toho chlapa. Otázka je, když je ten chlap hajzl, tak co lepší. Nevidět vůbec žádný vzor nebo vidět tohle.

T: Jaký je váš názor na otce na rodičovské dovolené? Setkali jste s tím někdy, třeba u svých známých?

R5: Ano, setkala. Jako já jsem to od začátku odsuzovala, ale pak když je ta ženská tak tvrdá a dokáže do toho dítěte odejít a ví, že přinese víc peněz než ten chlap, tak to chápu. Některý ten chlap může mít k tomu blíž než ta žena. Tak už to neodsuzuju vůbec.

T: Jaké jsou jejich důvody?

R5: Finance a nebo ženská nemusí být mateřský typ. Dítě porodí, má ho ráda, ale nemusí s ním být furt. Ten chlap to třeba vyžaduje, takže pokud se domluví, tak proč ne.

T: Jaký druh mužů podle vás volí rodičovskou dovolenou namísto práce?

R5: To si nedokážu představit, jestli třeba chlapy, kteří nedokážou přinést ty peníze. Já osobně si to nedokážu představit, jenom že bych s takovýmhle chlapem žila.

T: Nechala byste otce na rodičovské dovolené?

R5: Ne.

T: Může být muž lepší pečovatel než žena?

R5: To určitě.

T: Může tato změna ve výchově dětí ovlivnit jejich vývoj?

R5: Myslím si, že jo. Přirozeně je normálnější, když je s tím dítětem ta máma. Ten otec je ten, který nese tu zvěř. (smích) Ale když jsou ty lidi hozený jinak, tak s tím nic neuděláš. Ale třeba ten chlapeček může začít nenávidět svého tátu, že je takový měkkej. Může to být pro to dítě ponižující. Nebo to můžou brát tak, že ta máma mě neměla ráda dost na to, aby se mnou zůstala doma.

T: Myslíte si, že muž na rodičovské dovolené zastane za ženu péči o dítě i domácí práce ?

R5: Možná jo.

T: Bála jste někdy nechat muže s dítětem doma samotného?

R5: Ne, byl tady teď, když jsem byla v porodnici s tím třetím, tak byl doma s těma dvěma sám, nepřestavitelná hrůza, ale zvládl to. Asi bych někam dobrovolně někam neodejela, ale kdyby se neděj bože něco stalo, tak vím, že o ně postará.

T: Dokázala byste se vcítit do role muže a živit rodinu?

R5: Ne, já nejsem ten typ.